

5

Het vraagstuk van de beperking der bewapening voor den Volkenbond,

DOOR

J. C. C. TONNET,

Generaal-Majoor.

In het Volkenbondverdrag 1) — verder kortweg het Verdrag genoemd — is in hoofdzaak op twee plaatsen van voorwaarden sprake, waaraan de strijdkrachten en bewapeningen te land, ter zee en in de lucht behooren te voldoen. *Welke*

In art. 1 wordt de toelating van nieuwe staten tot den Bond afhankelijk gesteld van het aannemen eener regeling, te dezen opzichte door den Bond vastgesteld. Een 30-tal staten, oprichters van en dus ook leden van den Bond, tevens onderteekenaars der vredesverdragen, vielen echter al dadelijk buiten de contrôle van het genoemde artikel. Bovendien werden 13 andere staten — waaronder ook Nederland — die buiten den oorlog waren gebleven, dus de vroegere „neutralen”, door hetzelfde artikel in de gelegenheid gesteld om zonder ballotage toe te treden, mits de daartoe strekkende verklaring binnen twee maanden na het in werking treden van het Verdrag bij het Secretariaat zou zijn gedeponeed. De praktijk van art. 1 is mitsdien geweest, dat met uitzondering der vroegere Centralen, alle georganiseerde staten der wereld in de gelegenheid zijn gesteld met hunne geheele militaire organisatie zonder eenigerlei voorafgegane contrôle in den Bond te worden opgenomen.

In art. 8 van het Verdrag komt het groote bondsbeginsel tot uiting „dat de instandhouding van den vrede de vermindering eischt van de nationale bewapeningen tot het minimum vereenigbaar met de nationale veiligheid en met de uitvoering der internationale verplichtingen in geval van gemeenschappelijke actie”. Aan den Raad van den Bond valt volgens dit art. 8 de taak toe, plannen voor te bereiden tot deze vermindering „ter fine van onderzoek en beslissing door de verschillende Regeeringen”. Deze laatste toevoeging is verklaarbaar. Immers de Volkenbond erkent de souvereiniteit der leden-Staten; hij is geen super-staat, zooals de voorste kampvechters voor de Bonds-idee wel begeerd hebben. Het laatste woord in zake de eischen door „de nationale veiligheid” gesteld, is aan den Staat zelf gelaten.

Het is voor het oogenblik niet noodig op de verdere onderdeelen van art. 8 nader in te gaan. Zij zullen uiteraard later naar voren moeten worden gebracht, doch eerst nadat kennis is gemaakt met het orgaan, dat in het Verdrag is aangewezen om de militaire paragrafen onder de oogen te zien.

1) De officieele Nederlandsche vertaling komt voor in het Stbl. No. 127—1920, vermeldende het Besluit van den 26sten Maart 1920, houdende de bekendmaking van de toetreding van Nederland tot het Volkenbondverdrag.

Ingevolge art. 9 nu zal een permanente commissie worden gevormd „om den Raad van advies te dienen omtrent de uitvoering der bepalingen van de artikelen 1 en 8 en, in het algemeen, omtrent de militaire, maritieme en luchtvaartvraagstukken”. Deze commissie, de „commission permanente consultative” zal voorloopig het doelwit zijn van deze beschouwingen. Van haar samenstelling, opdracht en werkwijze zal toch afhangen, of en in hoeverre het groote bondsbeginsel van beperking van bewapening van het terrein der moraal naar dat der praktijk zal worden overgebracht. De commissie zal voortaan korthedshalve door de letters C.P.C. worden aangeduid.

Om het wezen van de C.P.C. goed te verstaan moet tot het uur van haar geboorte worden teruggegaan. Blijkens het Journal Officiel, Société des Nations van Juni 1920 1) heeft Léon Bourgeois den 10^{den} en 12^{den} April 1920 in de vergadering van den Raad van den Volkenbond te Rome rapport uitgebracht over de instelling der C.P.C., welke hij van het hoogste gewicht noemde. Hij wees er daarbij op, dat volgens art. 213 van het vredesverdrag met Duitschland aan den Raad bevoegdheid was verleend om contrôle uit te oefenen op de in dat verdrag getroffen militaire regelingen. Een teér punt werd daardoor aangeroerd. Immers ligt juist in die samenkoppeling van vredesverdragen met het Volkenbondverdrag, waarmede de vroeger neutrale Staten niet accoord kunnen gaan, een gevaar voor de solidariteit van den Bond.

De C.P.C. zou dan moeten bestaan uit nationale vertegenwoordigers, die rechtstreeks ondergeschikt zijn aan hun eigen regeeringen en generale staven. Zouden de militaire belangen van staten besproken worden, die niet in de C.P.C. zijn vertegenwoordigd, dan zouden deze staten worden uitgenoodigd hun vertegenwoordigers te zenden. De leden der C.P.C. zouden zich kunnen doen bijstaan door niet meer dan twee andere officieren en wel voor elke der drie sub-commissiën, waarin de C.P.C. zou worden verdeeld. De leden met de toegevoegde leden zouden te zamen vormen de „délégation nationale” van den staat. Voor elk der hoofdonderdeelen, leger, marine en luchtstrijdkrachten zou een afzonderlijke sub-commissie dienen. Aan een sterken, leidenden band werd daarbij niet gedacht. Dit blijkt uit de wijze, waarop het voorzitterschap der sub-commissiën en van de vereenigde C.P.C. werd gedacht. Het presidium der sub-commissiën moest elke zes maanden wisselen volgens de alphabetische volgorde van de staten, die in de C.P.C. zouden vertegenwoordigd zijn, terwijl bij den aanvang van elke vergadering der C.P.C. de voorzitters der sub-commissiën een president uit hun midden zouden

1) Alle stukken, die op den Volkenbond betrekking hebben, kunnen geraadpleegd worden in het „Internationaal Intermediair Instituut” te 's Gravenhage, Oranjestraat 6, waarvan de Directeur Mr. C. L. Torley Duwel gaarne den weg wijst in den omvangrijken stof. Door dit instituut wordt uitgegeven het „Bulletin de l'Institut International Intermédiaire”.

aanwijzen. Op zulk een wijze arbeidende, kan natuurlijk aan eene krachtige leiding, die het vraagstuk der bewapening in zijn geheel kan overzien, niet worden gedacht. Eenigermate kon aan dit te kort worden tegemoet gekomen door de voorgestelde instelling van een secretariaat. Tot secretaris van elk der sub-commissies zou toch door den Secretaris-Generaal van den Bond een officier worden aangewezen, die voor één jaar in functie zou blijven met de mogelijkheid van herbenoeming voor in het geheel niet langer dan drie jaar. De bedoelde drie officieren zouden te zamen vormen het secretariaat der C.P.C. Eenige continuïteit van arbeid kon dus worden verkregen, doch bij de afhankelijkheid van de Commissieleden van hun principalen in het eigen land, kon voorloopig ook niet verder worden gegaan. Aan de subjectieve meening der staten was al dadelijk meer beteekenis toegekend, dan aan de objectieve, die door den Bond behoorde te worden gehuldigd.

De Raad ging in deze richting nog verder. In het Reglement van Rome werden toch niet alleen de vorenstaande grondslagen op den 19den Mei 1920 aanvaard, doch tevens koos de Raad de leden der C.P.C. uit dezelfde staten, die te zamen den Raad vormden. Ingevolge art. 4 zijn dit de „voornaamste Geallieerde en Geassocieerde Mogendheden” alsmede vier andere leden van den Bond en wel voor de eerste maal België, Brazilië, Spanje en Griekenland. Mitsdien bestaat de C.P.C. uit militaire vertegenwoordigers van het Britsche Rijk, Frankrijk, Italië, Japan, België, Brazilië, Spanje en Griekenland.

Door hare samenstelling en organisatie verkreeg de C.P.C. het karakter van een commissie in hoofdzaak uit de overwinnende staten, waarvan de leden bovendien nog onder den dwingenden invloed stonden van de generale staven. Uiteraard moesten dus in den boezem der commissie ook dezelfde invloeden werken, waarvan men de richting en de intensiteit eenigermate kan naspeuren uit hetgeen in de pers als militaire nieuwigheden aan het daglicht treedt. Gewezen moge worden o. a. op de omstandigheid, dat als voorzitter der militaire sub-commissie de Belgische afgevaardigde optrad 1), die uiteraard onder den invloed moest staan van de groote legeruitbreiding in zijn land aanhangig gemaakt en van de plannen tot het sluiten van het Fransch-Belgische militaire verbond.

De C.P.C. heeft sedert hare installatie drie bijeenkomsten gehad. De eerste werd den 3den Augustus 1920 te St. Sebastiaan geopend; de tweede viel te Brussel in October; de derde in November d. a. v. te Genève, welke plaats als vast vereenigingspunt door de C.P.C. is gekozen.*

1) Als voorzitter der maritieme sub-commissie trad de afgevaardigde van Brazilië, als die der sub-commissie voor luchtstrijdkrachten de Britsche afgevaardigde op. Den 1sten Febr. 1921 is het presidium volgens rooster overgegaan op onderscheidenlijk de afgevaardigden van Spanje, Frankrijk en Griekenland.

Haar eenzijdige samenstelling, waarvan voor een snelle en principieele behandeling van het vraagstuk der beperking van bewapening, zooals deze in art. 8 van het Verdrag was voorzien, weinig kon worden verwacht, was aan de aandacht der buitenwereld niet ontgaan. Te Kopenhagen had van 28—30 Augustus 1920 een conferentie van ministers der Scandinavische rijken plaats gevonden, waar een resolutie werd aangenomen, die door elk der regeeringen van Zweden, Noorwegen en Denemarken bij het Secretariaat van den Bond werd gedeponeerd en ongeveer in de navolgende termen was vervat. De Conferentie had kennis genomen van de instelling der C.P.C. „concernant la réduction des armemens” en drukte de hoop uit, dat de arbeid dezer commissie „malgré les divergences d’opinions auxquelles peuvent donner lieu les principes appliquées pour sa composition”, zonder verwijl zou worden uitgevoerd, opdat het mogelijk zou zijn weldra de grondslagen te leggen van de overeenkomsten met betrekking tot een daadwerkelijke beperking der bewapening zonder welke de vrede niet verzekerd zou kunnen blijven.

De resolutie is daarom merkwaardig, omdat zij de eigenlijke taak der C.P.C. nog eens omlijnt en een verwachting uitspreekt, die de ontwerpers der resolutie, als men tusschen de regels doorleest, feitelijk in rook hebben zien opgaan. Te Kopenhagen begon de werkzaamheid der kleine „neutrale” staten in het belang van een duurzamen vrede. Zij zou eerlang te Genève krachtig worden voortgezet. Zwitserland, Nederland e tutti quanti zouden zich aansluiten en mede getuigenis gaan afleggen van den vredelievenden invloed, die uiteraard na den oorlog eerder van de neutrale, dan van de oorlogvoerende landen kon uitgaan.

De eerste resultaten van den arbeid der C.P.C. zijn neêrgelegd in een rapport, dat den 22sten Oct. 1920 te Brussel door de commissie werd opgesteld om den 28sten d. a. v. na door L é o n B o u r g e o i s in den Raad te zijn gebracht, door dezen werd aangenomen.

Over vijf punten had de Raad het advies der C.P.C. gevraagd en wel over:

1. het gebruik van stikgassen,
2. de organisatie van de militaire, maritieme en luchtstrijdkrachten der staten, die toetreding tot den Bond hadden verzocht,
3. den handel in wapens en munitie,
4. de instelling en de samenstelling van het orgaan, dat ter beschikking van den Raad zou worden gesteld, om het recht van onderzoek uit te oefenen, erkend in:

art. 213 van het vredesverdrag van Versailles, art. 159 van dat van St. Germain, art. 104 van dat van Neuilly en art. 143 van dat van Trianon,

5. de voorbereidende werkzaamheden ter uitvoering van de bepalingen van art. 8 van het Verdrag.

Het eerste punt, handelende over de stikgassen, is aanhangig gemaakt op voorstel van den Britschen vertegenwoordiger in den Raad. Voor wat het vijfde punt betreft, verklaarde Bourgeois nadrukkelijk dat de C.P.C. „consciente de la complexité de ces travaux préliminaires”, vóórdat de Raad in een brief van den 21sten October daartoe het verzoek had gedaan, dit punt op de agenda had geplaatst.

De aanmaning van uit Kopenhagen (zie blz. 216) had blijkbaar doel getroffen.

In het kort zal thans worden nagegaan, welke de oogst is geweest van den eersten commissorialen arbeid.

Eerstens de stikgassen. Van Engelsche zijde was in deze aangelegenheid een vragenlijst voorgelegd, waarvan de eigenaardige bewoordingen eerst kunnen worden verstaan, als men voor oogen houdt, dat het gebruik van stikgassen reeds plechtig was verboden door art. 171 van het vredesverdrag van Versailles. Het geheele onderzoek door de C.P.C. was dus feitelijk overbodig, tenzij men voornemens was op de eens genomen beslissing terug te komen, omdat — zooals Bourgeois het uitdrukte — het verbod van gebruik van stikgas werd „demandée par certains, repoussée par d'autres”. Inderdaad schemerde van zulk een bedoeling in de vragenlijst wat door. Immers werd — ongeacht de verwenschingen over Duitschland uitgestort over de invoering van het nieuwe oorlogsmiddel — de vraag gesteld, of de ondervinding in den laatsten oorlog opgedaan en de ontwikkeling, die het gebruik van gas heeft getoond, het recht verleent op onze meening terug te komen „jusqu'ici universellement admise” dat het gebruik van dit oorlogsmiddel buitensporig wreed is.

Het antwoord der militaire commissie lag voor de hand.

De C.P.C. was van meening, dat het stikgas een buitensporig wreed oorlogsmiddel is „sans toutefois l'être davantage que certains autres moyens généralement employés”. Barbaarsch en zonder excuus zou het gebruik evenwel worden, als het oorlogsmiddel tegen niet-strijdenden werd gericht. Dan volgt nog de merkwaardige slotoverweging voor het geval de Volkenbond het verbod opnieuw zou willen opleggen. Het ware ook dan gewenscht „d'autoriser l'étude des gaz, de façon à être toujours en mesure de se prémunir contre leur emploi illicite éventuel”. Men zou dan feitelijk rustig kunnen doorgaan. Immers één onjuist bericht, opzettelijk nopens den tegenstander verspreid, of als waar aangenomen, zou voldoende zijn om de eigen rijke gasvoorraden over den schurkachtigen tegenstander te doen uitstroomen ten einde hem te straffen voor zijn verraad. Men kan dan ook werkelijk verklaren, dat de C.P.C. heeft gedaan, wat in haar vermogen was, om het gebruik van stikgassen weder mogelijk te maken. Al bestaat hiertegen van militair standpunt geen bedenking, dan past toch voorzeker in het raam van deze beschouwingen de

gevolgtrekking, dat van de C.P.C. bij zulk een debuut op het punt van beperking van bewapening geen heil te verwachten is. Dat het mogelijk is gebleken dit punt als eerste op de agenda te plaatsen, teekent voldoende den geest, die de commissie bezielt. Bourgeois heeft den schijn nog willen redden door van den Raad een verklaring te vragen, dat de Volkenbond zonder zijn vredelievend en humanitair streven geweld aan te doen, het gebruik van gas niet meer kon toelaten en dat zij het om de ellende van den oorlog te verminderen, niet alleen plechtig zal moeten verbieden, doch dat de bekwaamste geleerden naar het middel zouden moeten zoeken om de vervaardiging van stikgassen te beletten.

De militaire organisatie der staten die toetreding tot den Bond hadden verzocht — het tweede punt van het rapport — betrof Armenië, Costa Rica, Esthuonië, Finland, Georgië, IJsland, Lettonië, Lichtenstein, Littauen, Luxemburg, Monaco en San Marino. Bij het uitspreken van haar oordeel over de militaire organisatie van deze, overigens onbeduidende staten, wees de C.P.C. erop, dat van enkele de inwendige organisatie en het beloop der grenzen nog niet waren vastgesteld, zoodat een eindoordeel over de militaire krachtsontwikkeling beter later ware te geven. Het voorloopige onderzoek was dan ook meer dan oppervlakkig. Zelfs werd niet eenmaal de vraag beantwoord, wat door „forces militaires” moest worden volstaan. Zoo leest men b. v. van Finland, dat deze „forces militaires” oogenblikkelijk 32.000 man tellen, doch dat de Finsche regering voornemens was ze tot één lichter terug te brengen. Blijkbaar heeft de commissie alleen de z.g. vredessterkte op het oog gehad en de mogelijkheid is dus niet uitgesloten, dat de werkelijke oorlogsmacht het 10- of meervoud bedraagt van het zoeven genoemde getal. Van een principieel onderzoek door de C.P.C. was dan ook geen sprake. Nog kwam dit aan het licht, toen zij haar oordeel uitsprak over de 2400—3000 man door Luxemburg noodig geoordeeld, uitsluitend om de inwendige rust te bewaren, omdat de staat door vroegere verdragen tot een niet-verdedigde neutraliteit werd verplicht. Een macht „uitsluitend” berekend voor het bewaren van orde en rust, is echter niet toereikend om de „internationale verplichtingen in geval van gemeenschappelijke actie” (art. 8 van het Verdrag) na te komen. De C.P.C. verklaarde zich echter wijselijk onbevoegd „quant à la question relative à la neutralité non-défendue du Luxembourg”.

Bij de behandeling van het maritieme deel der organisatie kwamen in den boezem der C.P.C. beginselen naar voren. Wellicht sprak hier het eigenbelang. De wenschelijkheid werd besproken om kleine staten al dan niet toe te staan duikbooten te houden. Met 6 tegen 2 stemmen bepaalde de maritieme sub-commissie, dat het behoud van 4 onderzeebooten, kleiner dan 400 ton, aan Finland ware te vergunnen „la sous-commission estimant que le sous-marin constitue

un moyen économique de défense pour les petits pays". De Britsche vertegenwoordiger had tegen elk voorstel gestemd, dat aan kleine staten langs de Oostzee zou toestaan onderzeebooten te hebben. Naar zijn meening zou het bezit van dergelijke booten, bij de heerschende onzekere toestanden, de mogelijkheid op vijandelikheden vergrooten en het was juist de taak van den Bond deze te beletten. Het geval ware anders, als door beperking van tonnenmaat of welk ander middel ook, waarborg zou kunnen worden verkregen, dat de booten uitsluitend bruikbaar waren voor defensieve doeleinden. Dit scheen echter onmogelijk toe, omdat de afstanden, die de havens der geïnteresseerde staten scheiden, zoo klein zijn. De Japansche afgevaardigde schaarde zich wel is waar voor zijn persoon aan de zijde der meerderheid, doch hij onthield zich van stemming, in afwachting van de instructies, die hij van zijn Regeering had gevraagd.

De door den Britschen afgevaardigde in de sub-commissie uitgesproken meening was aanvechtbaar. Het recht om offensieve maritieme verweermiddelen te hebben is toch in elk geval geen recht voor de groote staten alleen. Het zou een Bondsrecht behooren te zijn; niet meer. Let men echter op den verwarden toestand in het „Nabije-Oosten", dan zou men den Britschen marineman niettemin hulde kunnen brengen voor zijn bezorgdheid voor het behoud van den vrede, wanneer in de leger sub-commissie door den Britschen **l a n d m a c h t** officier dezelfde hartgrondige belangstelling ware gesteld in de beperking van de landbewapening. Zooals gezegd werd dit vraagstuk met groote oppervlakkigheid in de sub-commissie behandeld.

Wat ten slotte de meerderheid in de maritieme sub-commissie geleid heeft, om in de duikboot „un moyen de défense économique pour les petits pays" te zien? Zoo beschouwd zou het streven naar beperking van bewapening op een verkeerden weg voeren.

B o u r g e o i s heeft, toen hij het rapport in den Raad bracht tot de grootste voorzichtigheid geraden en tevens, dat de Vergadering van den Bond de solliciteerende staten niet zou toelaten dan na „une étude préalable approfondie". Iets minder oppervlakkig, dan de C.P.C. deze studie had gedaan, was voorzeker gewenscht. Te Genève zijn later verschillende der hiervoren genoemde staten, die nog te veel in gisting waren, niet toegelaten, doch ook deze zijn onder de bescherming van den Bond gesteld.

Van het derde punt, den handel in wapens en munitie betreffende, heeft de C.P.C. zich vlug afgemaakt. Maatregelen om hierop toezicht te houden, konden niet worden genomen, zoolang de door de vroeger Geallieerde landen gesloten conventie niet zou zijn bekrachtigd. De aansporing hiertoe zou later van Genève uitgaan.

In zake het vierde punt: de instelling en de samenstelling van het orgaan, dat ter beschikking van den Raad

zou worden gesteld, om onderzoek te doen naar de wijze van naleven van de bepalingen in de vredesverdragen in de overwonnen landen, heeft de C.P.C. een verstandigen weg gekozen. Zij heeft toch elk der drie sub-commissies opgedragen, om door haar afgevaardigden bij hun eigen regeeringen te doen navragen, op welke wijze zij deze zaak geregeld wenschen te zien „ceci afin de permettre à la Commission de discuter la question en parfaite connaissance de cause lors de sa prochaine réunion à Genève". Voorloopig was de zaak door deze beslissing gebracht, waar zij behoorde, t. w. de regeeringen der overwinnende landen. Bij den Volkenbond behoort deze aangelegenheid niet thuis.

Het vijfde punt, handelende over de voorbereidende werkzaamheden in zake van de beperking der bewapening vond de C.P.C. uiteraard geheel onvoorbereid. Zij moest dan ook volstaan met de korte conclusie, dat „eenerzijds in studie zou worden genomen op welke wijze langs den snelsten weg de noodige inlichtingen waren te verkrijgen, dat anderzijds de beginselen zouden worden nagespoord, volgens welke een beperking van bewapening later ware door te voeren". Bourgeois kon aan dit zoo gewichtige punt in den Raad niet veel toevoegen. Men moest in de geestelijke armoede, waarvan de C.P.C. blijk gaf, wel berusten en men deed dit vermoedelijk niet ongaarne. Het lastige punt was althans voorloopig nog niet aan de orde.

waren
 Het zou onredelijk zijn, wanneer bij het oordeel over den eersten arbeid der C.P.C. geen rekening zou worden gehouden met de moeilijke omstandigheden, waaronder zij moest werken. Zij werd te Rome geboren en leidde de eerste maanden van haar leven door hare zittingen te St. Sebastiaan en te Brussel een zwervend bestaan, totdat dan in November een vaste verblijfplaats in Genève werd betrokken. Houdt men er dan voorts rekening mede: dat de leden elkaar vreemd waren en dat een omvangrijke hoeveelheid stof moest worden bijeengebracht, alvorens de C.P.C. nuttigen arbeid kon leveren, dan is er voor de geconstateerde geestelijke armoede een zeer goede verklaring gevonden.

In de wijze van samenstelling der C.P.C. wordt echter door velen een ernstige hindernis gezien, die het ook voor de toekomst uiterst moeilijk zal maken, zoo niet beletten, om practische resultaten te bereiken. De commissie bestaat, zooals reeds vroeger werd gezegd, hoofdzakelijk uit militaire vertegenwoordigers der overwinnende staten, die daarbij nog rechtstreeks verband houden met hunne regeeringen en hunne generale staven. Het gevaar ligt dus voor de hand, dat egoïstische tendenzen en subjectieve zienswijzen in den commissorialen arbeid te veel naar voren zullen treden. Men denke zich toch de commissie aan het werk om, ingevolge art. 8 van het Verdrag „rekening houdende met de aardrijkskundige ligging en de

bijzondere omstandigheden van elken staat" voor Nederland de plannen tot vermindering van de nationale bewapening „tot het minimum vereenigbaar met de nationale veiligheid", vast te stellen. Kon de commissie van huis uit al dadelijk rekening houden met de denkbeelden die daaromtrent in Nederland zelf voorzitten, dan was de zaak al zeer eenvoudig. Het voorstel zou dan „ter fine van onderzoek en beslissing" aan de Nederlandsche Regeering aangeboden, een gunstig onthaal vinden en de zekerheid zou dra bestaan, dat „de aldus vastgestelde grens der bewapeningen niet zal worden overschreden zonder toestemming van den Raad". Aan de bepalingen van art. 8 zou dan al heel spoedig zijn voldaan. Ongelukkigerwijs denkt men in België over de mate van bewapening, die als onmisbaar moet worden geacht voor de „nationale veiligheid", anders dan ten onzent. Het ligt nu voor de hand, dat men nimmer voor Nederland het d a a r gewenschte noodzakelijke minimum kan vastleggen, zonder dit ten naastenbij ook voor België als norm aan te nemen. Een dergelijke desavouering van de Belgische militaire inzichten is natuurlijk van de C.P.C. niet te wachten. De Fransche en de Belgische militaire leden zullen hiertoe nooit overgaan. Van de overige ter zake ondeskundige militaire leden is geen objectief oordeel te verwachten. Japansche, Spaansche en Grieksche officieren, die wellicht den steun van de Fransche en Belgische leden zullen behoeven voor de behartiging van de eigen militaire belangen in een ander hoekje van de wereld, kunnen voor onze belangen in het kille Noorden ook geen warme belangstelling hebben.

Evenmin als de C.P.C. nu tot desavouering van de Fransch-Belgische inzichten zal besluiten, evenmin kan zij dit met de Nederlandsche inzichten doen door b. v. te bepalen, dat voor Nederland een legersterkte van 400.000 man het minimum is dat „vereenigbaar is met de nationale veiligheid". Ons land zou dan toch blootgesteld kunnen worden aan een militaristische „Hetz"-campagne in buitenlandsche bladen, die de commissie niet tot taak heeft wakker te roepen. Volgens het Verdrag kan echter aan geen der soevereine Bondsleden een verplichting worden opgelegd, die niet zou strooken met de inzichten van den staat zelf. Zoodra de Raad dan ook beslissing wenscht te nemen met betrekking tot een staat, die daarin niet vertegenwoordigd is, moet deze staat een vertegenwoordiger zenden, die feitelijk het recht van veto heeft, omdat de besluiten van den Raad met algemeene stemmen moeten worden genomen. De Nederlandsche Regeering zou van dat recht van veto moeten gebruik maken, al zou haar ook niets beletten om met haar militaire organisatie ver beneden het gestelde minimum te blijven.

Zoo beschouwd kan de inmenging van de C.P.C. in haar tegenwoordige samenstelling slechts hopelooze verwarring stichten, zoolang de denkbeelden over hetgeen als minimum voor de nationale veiligheid noodig is, in naburige staten ver uiteen loopen.

Te Genève is dit al dadelijk gevoeld.

De Vergadering van den Volkenbond is daar den 15^{den} November 1920 voor de eerste maal te zamen gekomen.

Het werk van deze vergadering in zijn geheel te bespreken zou buiten het raam van dit opstel en ook boven onze krachten gaan. Beperking tot het militaire deel der onderhandelingen is dan ook gewenscht, al wordt gevoeld, dat het antwoord op de vraag, of en in hoeverre het groote doelwit op militair terrein ooit zal worden bereikt, wordt beïnvloed door den indruk, welke door de besprekingen op ander Bondsterrein, is gewekt. Als zoodanig moge b. v. worden genoemd de verhouding van den Raad en van de Vergadering. Van vooruitstrevende zijde is toch de meening verkondigd, dat de Raad de regeering, de Vergadering het parlement van het grondwettelijke stelsel zou nabijkomen. Juist bij de besprekingen over vraagpunten als het hier aangehaalde, komt het ware karakter van den Volkenbond duidelijk aan het licht. Men ziet dan de groote staten, die in en door middel van den Raad den boventoon wenschen te voeren, gesteld tegenover de in aantal talrijkere kleine, die voor alles den gelijkmakenden invloed van de hoogere Bondsidea wenschen. Juist door de wijze, waarop zich idee en werkelijkheid op dit en ander gebied tegenover elkaar stellen, is voor den buitenstaander de mogelijkheid gegeven om een kansrekening te maken nopens het lot dat den Bond in de toekomst zal zijn beschoren. Van meer dan kansrekening kan nog geen sprake zijn.

Ook op het meer beperkte terrein, waartoe deze beschouwingen zich moeten bepalen, is echter gelegenheid te over, om zich aan vorenbedoelde kansrekening te wagen.

In de zesde commissie van de Vergadering, die o. m. het onderzoek van de militaria voor haar rekening nam, is de botsing van idee en realiteit reeds hevig geweest.

Deze zesde commissie, die een waardige tegenhanger van de C.P.C. is geworden, had een drieledige taak. Het haar opgedragen onderzoek betrof:

1. de beperking van de bewapening met de daarop doelende resolutie van Kopenhagen (zie blz. 216);
2. de maatregelen, die voorloopig noodig waren, om in geval van noodzaak al vast het economische dwangmiddel toe te passen;
3. de z.g. mandaten.

Van deze drieledige taak zal alleen het eerste punt hierna onder de oogen worden gezien.

Met de behandeling van het vraagstuk van de beperking van de bewapening was de eerste sub-commissie belast, waarvan het presidium werd gevoerd, evenals van de geheele zesde commissie door den Zweedschen afgevaardigde Branting, behorende tot de volkspartij, terwijl voor Nederland Fock in de sub-commissie zitting nam.

Alvorens de subcommissiën werden gevormd, heeft de zesde commissie de hoofdbeginselen besproken, volgens welke zou worden gearbeid. Over den oorlog en de militaire bewapening werd daarbij al dadelijk in de krachtigste termen de staf gebroken. De Belgische afgevaardigde *La Fontaine* opende de rij met de verklaring, dat de wereldwapening in de toekomst een macht moest vormen in dienst staande van het internationaal recht. De oorlog is niet meer een geschil tusschen natiën; hij is een misdaad tegen de geheele wereld. Het waren echter niet de pacifisten, die in de eerste plaats om blijvende vrede vroegen, doch de economisten en de financiers, die voor het bijkans onmogelijke stonden om den chaos te ordenen. De afgevaardigde stelde zich dus al dadelijk op den practischen grondslag, dat de Volkenbondsidee wel is waar door de idealisten gedragen wordt, doch dat deze Volkenbond toch in de eerste plaats op practische basis staat.

Volgens *Rowell*, de afgevaardigde van Canada moest de militaristische geest worden vernietigd, zoowel bij de vroegere vijanden als in de landen der Entente, juist omdat aan de overzijde van den Atlantischen oceaan eeuwen van strijd naijver tusschen rassen en volken hadden gewekt. De Bond scheen voor die vernietiging nog het meest betrouwbare middel. Men had over den Atlantic in den Bond vertrouwen, omdat men vertrouwen had in de oprechtheid der staten, die het Verdrag hadden onderteekend.

Ook *Viviani*, de Fransche afgevaardigde, noemde den oorlog niet alleen een fout, doch een misdaad en elke staat, die het wagen zou ertoe het besluit te nemen, zou in de oogen der andere volken van zijn rechten zijn vervallen.

Het was voornamelijk de Noorsche afgevaardigde *Lange*, tevens secretaris van de interparlementaire unie, die de beraadslagingen haar algemeen karakter wat ontnam en het vraagstuk van de beperking van bewapening ter hand nam. Hij legde in dit verband een vragenlijst over, die reeds in 1914 door de unie was opgesteld en kreeg daardoor leidenden invloed bij de verdere beraadslagingen. Niets toch is zoo moeilijk als te onderhandelen zonder agenda, met blanco-papier op tafel. *Lange* wees op den grooten omvang van het vraagstuk der ontwapening. „Au fond — aldus *Lange* — le problème du désarmement est d'ordre politique, économique et social.” Zijn woorden hielden een onverbloemde kritiek in op de samenstelling van de C.P.C. Wel erkende de Noor, dat deze commissie voor de studie der technische vraagstukken noodig was, doch om positieve resultaten te bereiken, moest het studiegebied worden verruimd. Er moest een commissie worden ingesteld uit mannen van erkende bevoegdheid op politiek, historisch, economisch en sociaal gebied. *Lange* maakte al dadelijk het voorbehoud, dat deze commissie voor de helft door den Raad en voor de andere helft door de Vergadering zou worden gekozen. Voor den Noorschen

democraat was juist de Vergadering de drager der Bondsídee, de Raad de vertegenwoordiger van het particularisme en de stroeve, harde realiteit. Lange ziet de wereld door zijn internationalistischen bril. Dat is mooi, doch kan gevaarlijk worden tevens.

Oorlog is toch een gevolg van den naijver der volken. Die naijver leidt tot wapening. Toenemende naijver tot militaristischen geest. Met voorbijzien van zijn diepere oorzaken, wordt nu maar al te vaak het ontstaan van den oorlog geweten aan het militarisme. Volkomen terecht redeneert nu Lange, dat het vraagstuk der ontwapening niet uitsluitend zal worden onderzocht door een militaire commissie. Doch men gevoelt de geweldige moeilijkheden, waarin men zich dreigt te verwarren, als men op de door Lange gewilde wijze het vraagstuk in zijn diepere, verborgen grondoorzaken gaat naspeuren en in de hel van naijver zou belanden, die de wereld gebannen houdt. In „the Commentary on the league of nations” waarmede het Verdrag aan het Engelsche Parlement werd aangeboden, heeft een practisch man geschreven: „If the nations of the future are in the main selfish, grasping and warlike no instrument or machinery will restrain them.” Als men, dit gelezen hebbende, den blik terugslaat op het politieke spel, dat zich na den dag van den wapenstilstand aan ons oog heeft ontrold, als men zich wederom getroffen gevoelt door die overmaat van staatsegoïsme in de groote en thans zoo hopeloos verwarde wereldorganisatie, dan is de vraag gewettigd, of Lange's voorstel niet groote gevaren in zich bergt, of de Volkenbond voor zulk een onderzoek rijp is. Zeker zou het ongeraden zijn, om hier Vergadering en Raad te zamen in één commissie te vereenigen. De Bond zou tegen herhaalde en hevige botsingen van ídee en realiteit zich niet bestand kunnen toonen. Het zal later blijken, dat Lange's voorstel tot instelling van de gemengde commissie door de Vergadering is aanvaard, doch dat men toch wijselijk de benoeming aan den Raad heeft toevertrouwd.

Kalmer en nuchter uitte zich de Chineesche afgevaardigde Wellington Koo. Hij wilde het „haast je langzaam” tot bondsdevies verheffen, ook omdat China nooit zou medewerken aan maatregelen, die dreigen te mislukken. Twee groote militaire machten, Amerika en Rusland stonden ook nog geheel buiten den Bond. Hun medewerking was bij het vraagstuk van beperking der bewapening onontbeerlijk. Koo verklaarde zich tegen de door Lange voorgestelde gemengde Commissie.

Fock, voor Nederland opkomende, viel echter Lange krachtig bij. „Willen was kunnen” en in krachtige termen kwam hij op voor een algemeene en gelijktijdige politiek van ontwapening. Hij stelde voor de C.P.C. uit te breiden in den door Lange gedachten zin en wees op het gemodder van de C.P.C. met de stikgassen, om den oorlog menschelijker te maken. „Le seul espoir — aldus Fock — réside dans l'abolition complète du système militaire.”

Men kan moeilijk zeggen na het lezen van deze machtspreuk, dat wij ook te dezen opzichte de Chineezen van Europa zijn geweest. Nederland en China hebben toch te Genève in practischen zin mijlen ver uiteen gestaan.

Bourgeois drong tot voorzichtigheid. Een algemeene ontwapening zou eerst mogelijk zijn, als de vredesverdragen geheel waren uitgevoerd en de vroeger vijandelijke staten geheel ontwapend. De Bond moest ook nog eerst een orgaan scheppen, dat op de uitvoering van de ontwapeningsplannen toezicht kan uitoefenen. Het ware, volgens Bourgeois, verstandiger het tijdstip voor de beperking van de bewapening wat te verschuiven, dan daarvoor ontijdig voorstellen te doen. De staten, die in dezen tijd van beroering eenzijdig tot ontwapening zouden besluiten, zouden in het nadeel geraken tegenover de staten, die dit goede voorbeeld niet zouden volgen.

Van Italiaansche zijde ageerde Schanzer tegen te lang uitstel. De Raad zou reeds nu aan de Commissie opdragen alle gegevens te verzamelen, opdat zoo spoedig mogelijk voorstellen aan het oordeel der regeering konden worden onderworpen.

Fisher, voor Engeland sprekende, geloofde niet, dat Schanzer's voorstel practisch uitvoerbaar was. De Vergadering was voor de eerste maal bijeen; zij zou reeds nuttig werk doen met de instelling van het Internationaal gerechtshof, de toetreding van nieuwe leden en de questie der mandaten te regelen. Het vraagstuk van de ontwapening kon niet met overhaasting worden geregeld. De Britsche afgevaardigde deed blijkbaar een poging het ad calendae graecas te verschuiven.

Alvorens na te gaan, wat de beide wakkere strijders voor ontwapening, de Zweed Branting en de Noor Lange, in het belang van het beginsel hebben geuit, moet een oogenblik de aandacht gewijd aan een samenkomst der C.P.C. die omstreeks dezen tijd te Genève plaats vond en waarin met algemeene stemmen de studie van het vraagstuk van de beperking der bewapening naar de drie sub-commissies werd verwezen. De Vereenigde Staten zouden officieus door de C.P.C. worden uitgenoodigd aan de beraadslagingen te doen deelnemen door hun militaire vertegenwoordigers, aan welke uitnoodiging echter geen gevolg is gegeven. De bedoeling van dezen, door de C.P.C. gegeven wenk was tastbaar. Het vraagstuk leende zich niet voor incidenteele beslissingen, doch diende over het geheele front en dan volgens één en denzelfden maatstaf te worden aangevat.

Terugkeerende tot de beraadslagingen der zesde commissie, moet er op worden gewezen, hoe Branting met Lange het hunne hebben gedaan om haar tot een aanjager der C.P.C. te maken, die naar hun oordeel geen voldoening zou kunnen geven. Toch waren alle volken zoo vermoeid van de oorlogslasten, dat Branting er aan twijfelde of de legersterkte, zooals deze op papier stond aan-

gegeven, wel ooit meer zou kunnen worden bereikt. De Vergadering had rekening te houden met den geest, die de arbeiders over de geheele wereld bezielt, een waarschuwend woord, dat zoo dadelijk door *L a n g e* in scherpere bewoordingen zou worden herhaald.

De hiervoren gedane aanhalingen uit de inleidende beschouwingen in de zesde commissie gehouden, geven een denkbeeld van de wirwar van meeningen, waaruit de conclusiën moesten worden opgebouwd. Zooals reeds (op blz. 222) is gezegd, was de eerste sub-commissie belast met het onderzoek van het punt der agenda, waarop deze beschouwingen doelen, t. w. de beperking van de bewapening. De resultaten van haar arbeid zijn neergelegd in een rapport, dat den 11^{den} December door *F i s h e r* in de groote (zesde) commissie werd gebracht en dat den 14^{den} December in de voltallige Vergadering van den Bond in discussie kwam.

De punten van onderzoek waren een zestal, zooals zoo dadelijk nader zal blijken, terwijl de conclusiën der sub-commissie vervat zijn in drie resolutiën. Hierbij moet goed in het oog worden gehouden, dat de derde resolutie, die tot groote moeilijkheden heeft geleid, in vijf onderdeelen *a—e* was verdeeld, waarvan het onderdeel *e* aan groote gevaren heeft blootgestaan.

De bedoelde punten van onderzoek waren de volgende:

1°. de handel in wapens. De (eerste) resolutie te dezen opzichte wees op de dringende noodzaak door de vergadering te doen verklaren, dat strenge contrôle op den handel in wapens noodig was, terwijl de Raad zou worden uitgenoodigd om bij de verschillende regeeringen op onverwijld ratificatie van de betrekkelijke conventie aan te dringen.

2°. de maatregelen, die moesten worden getroffen om de nadeelige gevolgen van de vervaardiging van munitie en oorlogstuig door particuleren te voorkomen. Art. 8 van het Verdrag geeft hierover opdracht aan den Raad.

Het was de sub-commissie gebleken, dat de C.P.C. zich met deze zaak nog niet had bezig gehouden en haar (tweede) resolutie luidde mitsdien, dat de Vergadering den Raad zou verzoeken dit gewichtige vraagstuk door de hierna te noemen commissie in studie te doen nemen.

3°. de wijze, waarop overeenkomstig art. 8 van het Verdrag de leden „elkander wederkeerig op de meest open en volledige wijze alle inlichtingen kunnen verstrekken, betreffende de schaal hunner bewapeningen, hun militaire, maritieme en luchtvaartprogramma's en den staat van diegene hunner industrieën, welke aan oorlogsdoel-einden kunnen worden dienstbaar gemaakt.” De sub-commissie heeft haar zienswijze neêrgelegd in de onderdeelen *c* en *d* der derde resolutie, waarin zij zich uitspreekt voor het inrichten van een soort statistisch bureau, toegevoegd aan het Secretariaat van den Vol-

kenbond voor het verzamelen en het op zoo ruim mogelijke schaal bekend maken van de verkregen inlichtingen.

Een ieder, die ook maar van verre bekend is met de geheimzinnigheid, waarin militaire aangelegenheden gewoonlijk worden gehuld, zal voorzeker aan die inlichtingen en gegevens niet dadelijk groote waarde toekennen. De zooeven aangehaalde „Commentary” zegt het weder zoo juist. „It is further evident that no state would communicate to the nationals of its potential enemies the information as to its own strategic plans necessary for a concerted scheme of defence. The most that can be done in this direction is to collect non-confidential information of military value.”

De bestaande defensiegeheimen zullen dus ook in de toekomst wel geheim blijven, wat echter niet uitsluit, dat over legersterkte en bewapening tal van waardevolle gegevens te Genève bij het Secretariaat kunnen worden verzameld. Nog had de sub-commissie de wenschelijkheid uitgesproken een orgaan te scheppen, dat de verschillende inlichtingen ook zou vermogen te verifiëren. Oogenblikkelijk voorziet het Verdrag hierin niet en het schijnt niet heel zeker, dat een amendement op het Verdrag in goede aarde zal vallen. Over het algemeen zal wel geen enkele staat toch op de neuzerij van zijn buurman in de eigen keuken zijn gesteld.

4°. de humaniseering van den oorlog, of beter de zaak van het gebruik der stikgassen. De sub-commissie vond deze zaak wel is waar van zeer groot gewicht, doch zij moest op den achtergrond treden tegenover de hierna in 5° en 6° aangegeven hoofdtak der commissie. Zij heeft zich hier niet aan een resolutie gewaagd, zoodat, steunende op de uitspraak der C.P.C. (zie blz. 217), een ieder, in geval van oorlog, met het gebruik van stikgassen zou kunnen voortgaan.

5°. de samenstelling en de werkwijze der C.P.C.

Lange, Branting en Fock hebben het doel, dat zij zich hadden gesteld, bereikt. In de onderdeelen *a* en *b* van de derde resolutie is de slotsom van de beschouwingen der sub-commissie neêrgelegd. Niet alleen toch, dat de C.P.C. door den Raad zou moeten worden uitgenoodigd om haar technische studiën over het oogenblikkelijke standpunt der bewapening snel te voleindigen, (onderdeel *a* der derde resolutie), doch de Vergadering zou den Raad adviseeren een tijdelijke commissie te benoemen. Deze zou dan bestaan uit personen van erkende bevoegdheid op politiek, sociaal en economisch gebied, ten einde in de naaste toekomst alle studiën en voorstellen over de beperking van de bewapening aan het oordeel van den Raad te onderwerpen (onderdeel *b* der derde resolutie).

Vermoedelijk om de reeds vroeger uiteengezette redenen van practischen aard (zie blz. 224) zou de keuze der commissieleden aan den Raad worden gelaten. Aan den invloed van hunne machthebbers t.w. de eigen regeeringen, zullen ook deze commissieleden zich der-

halve niet kunnen onttrekken. Ook in deze commissie zullen sterk subjectief getinte tendenzen aan het daglicht treden, doch met den bijna uitsluitenden invloed der generale staven op het probleem der ontwapening is gelukkig gebroken.

6°. de vermindering van de bewapening.

De behandeling van dit bijkans berucht geworden punt heeft ten slotte geleid tot het later warm bestreden onderdeel *e* der derde resolutie, welke men ten slotte de al te scherpe tanden heeft uitgetrokken door onderdeel *e* uit de resolutie te lichten en in een „wensch” (voeu) te veranderen, zooals dadelijk blijken zal.

De sub-commissie heeft zich de oplossing van het vraagstuk van de beperking van de bewapening als volgt gedacht.

De wereld was thans nog geheel in verwarring en de ontwapening door de vredestractaten geeischt, zou eerst geheel moeten zijn uitgevoerd. Zeer handig zijn daaraan de woorden toegevoegd: „sous la responsabilité des Puissances signataires des Traités de la Paix”, ten einde genoegdoening te geven aan de neutralen, die met de uitvoering der vredesverdragen geen bemoeienis wenschen te hebben.

Ook waren nog enkele groote militaire staten buiten den Bond.

De commissie heeft zich dan ook nu zeer geleidelijke en langzame ontwikkeling van het ontwapeningsvraagstuk voorgesteld, waarbij aan drie rustpunten of etappen werd gedacht. Het eerste zou zijn, dat de leden van den Bond zich zouden verbinden om hun oogenblikkelijke mate van bewapening niet te overschrijden. Onderdeel *e* der derde resolutie doelde hierop. Een ander rustpunt zou zijn, dat alle leden zouden overeenkomen gelijktijdig en in een zelfde verhouding hun bewapening of hun militair budget te verminderen. De derde etappe zou zijn de aanvaarding van de ontwapening, waardoor de sub-commissie dan wil verstaan een stelselmatige en algemeene vermindering der bewapening onder contrôle van den Bond tot het minimum „compatible avec la sécurité nationale”. Op deze wijze arbeidende zou het mogelijk zijn om de moeilijkheden te overwinnen hiervoor op blz. 220 reeds uiteengezet, die zich bij een dadelijke toepassing van art. 8 van het Verdrag zouden voordoen.

De sub-commissie heeft gedacht aan een beperking (limitation) der bewapening, gevolgd door een vermindering (réduction) en ten slotte door de ontwapening. Zij zou zich ditmaal met de beperking tevreden stellen, zooals de gedachte daaraan is neergelegd in onderdeel *e* der derde resolutie, waarin dan de Raad wordt uitgenoodigd: „de soumettre à l'examen des gouvernements la proposition d'accepter l'engagement de ne pas dépasser pendant les deux années fiscales qui suivront le prochain exercice, le chiffre global des dépenses militaires, navales et aériennes prévues pour cet exercice.”

Na dezen vluchtigen blik op het rapport der sub-commissie, zal worden nagegaan, welk lot dit reeds zeer bijgewerkte en afgeronde

document ten deel viel eerst bij het passeeren van de geheele zesde commissie, daarna in de Bondsvergadering zelf.

Fisher, de Britsche afgevaardigde, bracht het in de zesde commissie. Hij wees op het groote belang van de zaak der ontwapening, hoe de groote legers geen waarborg bieden voor duurzamen vrede, doch integendeel een bron van ellende zijn. De wereld was echter nog te veel in verwarring, om aan een snelle verwezenlijking van de ontwapeningsidee te kunnen gelooven. Enkele maatregelen konden en moesten echter dadelijk worden genomen om de openbare meening gerust te stellen. Plannen als van Doret, den afgevaardigde van Haïti, om door den Bond op alle scholen over de geheele wereld een propaganda te beginnen voor de „désarmement des esprits” waren heel mooi, doch toch ook niet practisch. Lord Robert Cecil, die voor Zuid-Afrika sprak, kwam hierbij Fisher te hulp met de aanbeveling, dat de leden, die ter Vergadering waren opgekomen, ieder in zijn eigen land de volksstrooming voor de Bonds-idee krachtig zouden steunen.

Dat was zeer goed gezien. In een tijd, waarin de staten zoomin als vroeger, elkaar het licht in de oogen gunnen, moet de Bond zich niet op het gebied der ethiek gaan wagen.

Lange, de Noor, toonde zich wederom de krachtigste woordvoerder van de Bonds-idealën. De regeeringen moesten tot ontwapening worden verplicht. Men moest kiezen tusschen het ideaal van den Bond of het ideaal van het bolsjevisme. Als men niets doet voor de ontwapening triomfeert het bolsjevisme.

Doch — vraagt men zich af — is met dezen triomf ook de overwinning van het bolsjevistische ideaal verzekerd?

Kan het bolsjevistische regiem eenigerlei waarborgen schenken, dat bereikt zal worden, wat het Christendom in bijkans 2000 jaren niet vermocht?

Immers geenszins.

Toch moet men den invloed van vertogen, als door Lange gegeven, niet onderschatten. Het zijn juist de woordvoerders van de kleine staten, die uiting geven aan de gevoelens, die het volk zelf bezielen. Voor hen speelt het staatsegoïsme geen rol van betekenis, hun oog waart niet hebzuchtig over den wereldbol, zoekende naar vergrooting van invloed en van macht. Het zijn de kleine en in de eerste plaats de vroeger neutrale staten, die de Bonds-idealën dragen; het zijn de groote staten, die den Bond in practische vormen kleeden. Het is de kracht, die van Genève uitgaat, dat de kleinste staat het recht heeft om uit te spreken, wat hij noodig oordeelt voor het veelzijn van de wereld.

Of dat op den duur zonder resultaat zal kunnen blijven?

Geenszins; mits de kleine staten zich van hun vormenden invloed bewust blijven en de beste, de krachtigste woordvoerders van de Bonds-idee naar Genève opgaan.

Fock kwam Lange te hulp. De macht van den Bond moest op gerechtigheid en niet op bewapening berusten. Met nadruk wees hij er voorts op, dat Nederland onmogelijk zou kunnen verklaren, zijn bewapening niet te willen verminderen, zoolang de clausulen van de vredesverdragen niet zouden zijn uitgevoerd. Later in de zitting der Vergadering heeft ook onze afgevaardigde L o u d o n in dezen zin gesproken, blijkbaar ook, om de Nederlandsche onaandoenlijkheid voor de zaak der vredesverdragen te doen kennen.

Koel en zakelijk klonk het woord van Ishii, den Japanschen afgevaardigde. Ook hij was zeer voor ontwapening gestemd, doch hij oordeelde toch, dat elk voorstel, afwijkende van de aanbevelingen der C.P.C., praematuur moest zijn.

Aldus streden in den boezem van de zesde commissie ideaal en realiteit om den voorrang.

Met algemeene stemmen in de zesde commissie aanvaard, moest het rapport thans de Vergadering passeeren.

Met gloed van overtuiging leidde Branting, de Zweedsche afgevaardigde, de beraadslagingen in. Art. 8 van het Verdrag mocht toch doen verwachten, dat het militarisme, die geesel der menschheid, niet langer zou blijven heerschen, dat de ontwapening, sinds lang een zoete droom, van utopie werkelijkheid zou worden. De periode van den gewapenden vrede moest eindigen, ook om der wille van den geweldigen financieelen druk, waarop met zooveel klem in de Brusselsche Conferentie van October 1920 was gewezen. Het volk vraagt geen woorden, maar daden en de aanneming van het rapport werd krachtig aanbevolen, ten einde in de groote massa het vertrouwen in den Bond te bevestigen.

Fisher lichtte het rapport nader toe. Alle leden van de zesde commissie waren gedragen door de overtuiging, dat millioenen mannen en vrouwen hartstochtelijk eischten, dat de ellende, die zij hadden gekend, nooit meer zou wederkeeren. De voorzichtige woorden, waarin hij zich overigens over de resoluties uitliet, wekten bij Bourgeois misverstand.

Bourgeois wees, meer in het bijzonder verwijlende bij de beruchte derde resolutie, onderdeel e (zie blz. 228), hoe moeilijk, zoo niet onmogelijk, het was, om militaire budgetten met elkaar te vergelijken. Waar Fisher nu reeds had verklaard, dat Engeland zich vrijheid van handelen voorbeheld, daar kon Bourgeois namens Frankrijk van dezelfde meening kond doen.

Als een donderslag moet het in de Vergadering uit Bourgeois' mond hebben geklonken: „Le gouvernement de mon pays est obligé de réserver complètement sa liberté d'action.” Frankrijk moest de uitvoering van de vredesverdragen vorderen en had groote uitgaven te doen, om zijn gehavende verdediging in behoorlijken staat te brengen.

Vooraanstaande volksmannen als Branting, Lange en Bar-

nes (Engeland) hebben getracht het rapport, dat naar het oordeel van den laatsten toch al zoo weinig durf verraadde, in zijn geheel te redden. „Kunnen wij dan nog minder doen, dan wij reeds deden?” vroeg *Langé*. Nogmaals wees hij waarschuwend op de kracht der volksmassas. Een diepe ontgoocheling zou zich van haar meester maken, als de vergaderzaal zou verlaten worden met niets anders dan de vage belofte, dat het vraagstuk der bewapening in studie zou worden genomen.

Bourgeois had *Fisher's* woorden misverstaan. De laatste had zich niet zoo beslist uitgesproken, toch ten slotte waren de Fransche en de Engelsche afgevaardigden het eens, terwijl de Belgische afgevaardigde (*Pouillet*) zich haastte om aan Frankrijk's zijde stelling te kiezen. Alle militairistische uitspraken worden gewoonlijk voorafgegaan door de verzekering, dat niemand vredelievender gestemd is, dan de staat in kwestie. Zoo was het ook hier. België was meer overtuigd dan iemand anders van het groote nut der beweging. Doch men verkeerde nog steeds in een uitzonderingstoestand, had noch herstel, noch schadeloosstelling gekregen. De Volkenbond was nog slechts in wording. De dwingende macht om aan zijn bepalingen volle kracht te geven, ontbrak. Ten slotte verkortte België beduidend den duur van de eerste-oefening, hetgeen een belangrijke vermindering van lasten beteekende.

In het politieke steekspel zullen de woorden nog wel lang dienen om de gedachten te verbergen.

Ware het voorstel van *Fisher* gevolgd, om eerst over de resoluties te stemmen, met uitzondering van de derde, dan ware het nut van de eerste ontwapeningsconferentie vermoedelijk minimaal geweest. De derde resolutie, die de bepalingen bevatte, welke voor de inleiding der ontwapeningsactie onontbeerlijk waren, zou alleen nooit onder den hamer van den voorzitter zijn doorgelopen. De president van de Volkenbondsvergadering heeft den toestand gered door zijn voorstel om het bewuste deel *e* der derde resolutie als een afzonderlijken wensch te formuleeren.

„L'assemblée émet le voeu que le Conseil soumette à l'examen . . .” (zie verder blz. 228).

Lord Robert Cecil wilde in zijn teleurstelling eerst weten, wie hier eigenlijk de kat de bel aanbond. Hij moest dan ten aanschouwe van de geheele wereld voor het voetlicht treden. Er zou daartoe eerst moeten worden gestemd over de vraag, of onderdeel *e* al dan niet in de derde resolutie zou blijven. Een dergelijke sorteerling van de staten in militairistisch en minder militairistisch gestemde was uiteraard niet gewenscht, zooals in beginsel elke verdeling der Bondsvergadering in twee partijen pro en contra moet vermeden worden.

Lord Robert Cecil gaf zich het laatste gewonnen en met algemeene stemmen gingen de resoluties onder den hamer door. De

beruchte „voeu” kreeg zelfs in dezen onschuldigen vorm nog 7 stemmen tegen. Aan Brazilië, Chili, Frankrijk, Griekenland, Polen, Rumenië en Uruguay ging zelfs de wensch nog te ver.

„Dans la situation troublée du monde, il a fallu remettre la question du désarmement au lendemain” — zei de president der Vergadering in zijn sluitingsrede van den 18^{den} Dec. 1920.

„Is het uitstel, dat afstel beduidt?”

Of heeft de wereld de vredesidee gegrepen en volgt zij haar met die innige, gloedvolle overtuiging, waaruit een betere wereld en een betere menschheid moeten geboren worden?

Vraag na vraag dringt zich naar voren en toch: „Il faut être plutôt impatient que sceptique”, aldus leest men verder in de sluitingsrede.

Zullen wij in de naaste toekomst meer door het brute egoïsme, dan door de naastenliefde worden geleid?

De laatste woorden te Genève waren woorden van vrede en verzoening. Motta, de Zwitsersche Bondspresident, zei namens zijn land de gasten vaarwel. „Le monde reste en état de crise. La tâche essentielle de la Société des Nations est de travailler à l'apaisement des esprits et au rapprochement des peuples qui, quelles que soient les erreurs et les fautes de leurs dirigeants politiques et intellectuels, ne soient presque jamais les vrais coupables”.

Tusschen de volken der aarde moest vrede zijn, ook in den geest. Frankrijk kon en moest aan Duitschland de hand reiken.

Het politieke rad van avontuur heeft na Genève zijn wenteling vervolgd. Na de conferentie van Brussel volgde die in Parijs, na Parijs die te Londen. Conferentie volgt op conferentie om den Augiasstal te reinigen, doch men vergeet, dat overwonnen volken ook karakter hebben en dat de geweldigste hartstochten worden wakker geroepen door dwingend geweld. Op die wijze werkende is elke „désarmement des esprits” onmogelijk. „Nous accumulons des boîtes d'allumettes sur des boîtes d'allumettes” heeft een staatsman gezegd over de nieuwe wereldorde, over het maakwerk, dat het werk van eeuwen heeft vervangen.

In die omgeving speelt men met vuur.

Men zal toch moeten inzien, dat het vraagstuk van vrede of oorlog er niet een is van ontwapend of gewapend zijn. De gruwelijkste oorlog zou die kunnen worden tusschen twee ontwapende cultuurvolken, waarvan het eene in kortzichtigheid het andere tot wanhoop zou hebben gedreven. Toen in de Vergadering gesproken werd over het economische dwangmiddel (zie blz. 222) zei Robert Cecil „l'arme la plus redoutable, la plus puissante que possède la Société des Nations ce n'est pas la force militaire, ni la force économique, c'est surtout l'opinion publique. L'action de la Société dépendra surtout de l'efficacité de cette opinion”. Zoolang die open-

bare meening zich over de geheele wereld in een en dezelfde richting blijft ontwikkelen, is zij uiteraard almachtig. Dit echter is alleen mogelijk, zoolang zij door het rechtsgevoel wordt geleid, Komen, wat wij noemden, subjectieve tendenzen, komen eigenbaat en naijver in het spel, dan is op de publieke opinie in de toekomst als arbiter niet meer te rekenen, doch wordt zij als van ouds het fanatiekste strijdmiddel in den krijg.

Wat de toekomst ons brengen zal, kan niemand voorspellen. Het werk, te Genève verricht, is in menigerlei opzicht hoopvol genoeg. Veel hangt af van de houding door de dragers der Bondsidealën daar in de toekomst aangenomen. Voortdurende teleurstelling zal te Genève hun deel zijn, want de Volkenbond zal blijven, wat hij is: een stuk praktijk. Doch die Bond zal in zijn langzamen weg opwaarts worden onderbroken, als de idealisten, de dragers van de hooge Bondsdeed zouden opgeven te Genève, hun beste krachten te wijden aan de „désarmement des esprits”. Dit zal echter ook alleen dan weder mogelijk zijn, als de dragers der Bondsidealën zich bewust zijn, dat idealen onbereikbaar zijn en realiteit immer hard en stroef is. Verblijdend is voor het oogenblik, dat de Raad, blijkens mededeeling in de pers (25 Febr. 1921), de resolutiën van de Vergadering zal uitvoeren. De Raad besloot de mogendheden die de overeenkomst nopens het vervoer van wapens geteekend hebben, te verzoeken deze zoo spoedig mogelijk te bekrachtigen en aan de Belgische Regeering te verzoeken het internationale bureau te Brussel te willen belasten met de toepassing der maatregelen nopens den handel in wapens en munitie (Eerste resolutie, zie blz. 226).

De C.P.C. zal het vraagstuk van den particulieren aanmaak van munitie en oorlogstuig nagaan. (Tweede resolutie, zie blz. 226).

De C.P.C. zal de maatregelen overwegen, die kunnen worden toegepast, om te komen tot het wederzijdsch onderzoek van de militaire inlichtingen (punten *c* en *d* van de Derde resolutie. Zie blz. 226).

Er zal een tijdelijke Commissie ingesteld worden, welke in de naaste toekomst verslag zal hebben uit te brengen nopens de verschillende studies en voorstellen in zake de beperking van bewapening en die daarbij zal rekening houden met de voorwaarden, waaraan de algemeene Vergadering van den Bond de beperking van de bewapening heeft gebonden (punt *b* van de Derde resolutie. Zie blz. 227). De Raad heeft voorts *Viviani* uitgenoodigd het voorzitterschap van de commissie voor de bewapening op zich te nemen en daardoor op de leiding der vergadering invloed toegekend aan Frankrijk, van welke zijde de meeste bezwaren zijn ingebracht. Wellicht het beste voorbehoedmiddel tegen afbreken van de onderhandelingen, het ernstigste gevaar, waaraan de Bond zou worden blootgesteld.

De Raad verzocht voorts den secretaris-generaal aan de leden

van den Bond het verzoek van de meerderheid van de Volkenbond-vergadering over te brengen nopens de beperking van de uitgaven voor leger, vloot en luchtvloot gedurende de eerstvolgende twee begrootingsjaren en hun te verzoeken vóór 1 Mei 1921 mede te willen deelen welk gevolg zij aan dit verzoek denken te geven.

Dat alles klinkt tamelijk hoopvol voor wat betreft het werk te Genève verricht.

Het grootste gevaar schuilt voor de toekomst in de wijze, waarop de vredesverdragen zullen worden uitgevoerd. Op dit gebied is de politieke horizon uitermate donker. De mogelijkheid blijft bestaan, dat de reële politiek der kabinetten alle hoopvolle verwachtingen van de internationale politiek, die te Genève moet worden geboren, in rook doet verdwijnen.

Het vertrouwen moet dan ook op de toekomst gevestigd blijven, doch de harde realiteit dwingt ons tevens het kruit droog te houden.

De veld-artillerie en de verkorte eerste oefeningstijd,

DOOR

C. M. G. P. COUVÉE,

Kapitein bij het 3e Regiment Veld-Artillerie.

De eerste oefeningstijd voor de veld-artillerie is voorshands wettelijk bepaald op één jaar, doch de uitvoeringsvoorschriften voor de verkorte opleiding der militia hebben den duur dier opleiding feitelijk teruggebracht tot zes maanden.

De uitkomsten van de proef met die zeer verkorte opleiding van de tweede ploeg 1919 en die, verkregen met de opleiding van de lichting 1920, zijn zooveel beneden het militair toelaatbare gebleven, dat bij bestendiging in de toekomst de geoefendheid van de Nederlandsche veld-artillerie, zoowel wat betreft manschappen, als wat betreft officieren en kader, beroeps- en dienstplichtig, onvoldoende zal zijn en men slechts met vreeze een toekomstige mobilisatie tegemoet zal zien. Te meer, waar de hooge eischen, welke aan de veld-artillerie zullen worden gesteld, een groote geoefendheid van hoog en laag noodig maken.

Wat de algemeene opleiding betreft, is de daarvoor uitgetrokken tijd te kort, omdat niet alle recruten de leerstof kunnen verwerken. Het geleerde blijft aan de oppervlakte hangen en dringt niet door. Waren alle recruten geestelijk en lichamelijk voldoende ontwikkeld, dan zou het misschien gaan. Vroeger kon de onderwijzer zich richten naar de minder ontwikkelden, nu ontbreekt daarvoor de tijd; zij moeten dus achterlijk blijven. Ook zij, die lang ziek zijn, kunnen niet meer worden bijgewerkt en vergrooten het aantal achterlijken.

Men kan de recrutenopleiding vergelijken met een school; aan de recruten toch wordt onderwijs gegeven. Maar welk een verschil! Een leerling volgt, afgezien van ziekte, geregeld de lessen; de recruit wordt al spoedig, om de geoefenden de noodige wachtvrije nachten te geven, door wachtdienst om de zooveel dagen aan het onderricht onttrokken. In een school staat als regel steeds dezelfde onderwijzer voor de klasse, bij de recrutenopleiding wordt de onderwijzer, luitenant of onderofficier, meermalen aan de opleiding onttrokken en moet hij tijdelijk door een ander worden vervangen. Wat officieren betreft, wijs ik hier op detacheringen, kaderoefeningen en verlof, voor wachtheesters bovendien op wacht- en weekdienst. Het recruitkader kan misschien worden vrijgesteld van wachtdienst; maar wordt dan in sommige garnizoenen deze dienst voor de overige wachtheesters niet te zwaar? Burger-onderwijzers hebben gelijktijdig met hunne leerlingen vacantie; voor de militaire onderwijzers is dit niet mogelijk, deze toch mogen in de zomermaanden zelf het tijdstip van hun verlof bepalen.

Zoo krijgen de recruten gedurende een te korten tijd een niet aan alle eischen voldoende onderricht en ik vraag mij af, welke onze

ondervindingen zullen zijn, als de beide in den aanhef genoemde lichten over eenige jaren voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komen.

Ik kom nu tot de afzonderlijke opleidingen en noem in de eerste plaats die van de stukrijders.

Voor hen is die opleiding zeer zeker te kort. Zij krijgen te weinig zitoefeningen, zoodat hun zit niet is verzekerd, als zij tot de besturingsoefeningen overgaan. Ook deze krijgen zij niet genoeg, zoodat, als met de stukrijdersschool wordt begonnen, zij over 't algemeen middelmatige ruiters zijn, wien het vertrouwen te paard ontbreekt. Daardoor is ook de tijd voor stukrijdersschool te kort, zoodat de oefening in de batterij begint met stukrijders, die hun span niet kunnen rijden. Een bespanning, waarvan de zes paarden allen trekken, ziet men niet, evenmin het rijden van een behoorlijke wending en blijft een voertuig in een zwaar terreingedeelte steken, dan komt het er niet uit zonder hulp van de kanonniers, omdat de stukrijders van een bespanning niet kunnen samenwerken. Met een zoodanig geoefende batterij, zou men 's nachts over een door granaten omwoeld terrein moeten gaan!

Men kan nu wel zeggen, geef de recruten in den aanvang meer rijlessen, maar afgezien van de vraag of de minder sterken zulks zouden kunnen volhouden en of er een voldoende aantal geschikte paarden zouden zijn, geloof ik niet, dat er tijd voor zal zijn te vinden. Bij elke rijles komt optuigen, aftuigen en verzorgen van paarden en dan blijft er geen tijd over om het toch al zoo overladen programma te verwerken.

Dit jaar heeft het weder bijzonder medegewerkt om de winteropleiding zoo gunstig mogelijk te doen zijn. Ik geloof niet, dat er iets van terecht zou zijn gekomen, wanneer sneeuw of zeer strenge vorsten ons hadden gehinderd. Het op scherp zetten der paarden in de korte winterdagen zou de oefeningstijd vrijwel tot niets hebben teruggebracht. Het lijkt mij dan ook niet aanbevelenswaardig om een ploeg begin Augustus onder de wapenen te doen komen.

Ik kan niet begrijpen, dat er stemmen op gaan om den tijd, bestemd voor zit- en besturingsoefeningen en stukrijdersschool nog meer te verkorten om zodoende meer tijd te vinden voor oefeningen in batterij- en in afdelingsverband. Ik geef toe — en kom er nog op terug — dat de tijd voor laatstbedoelde oefeningen uitgetrokken te kort is, maar worden zij met nog minder geoefende stukrijders gehouden, dan verliezen zij veel van haar nut.

Blijkbaar wil men van hooger hand die verkorting niet, want uit de bijzondere eischen voor den individueel geoefenden man van het bereden gedeelte der bereden artillerie, die ingevolgt § 11 van de vrijwillige landstormbeschikking vier maanden verlof krijgt, is te lezen, dat hij te paard zoover moet zijn geoefend, dat met het stuk-

rijden (een mooi woord!) een aanvang kan worden gemaakt (Zie L. O. 1920 no. 590). Naar mijn meening is het dus de bedoeling, dat bij de oefeningseenheid niet vóór het einde der eerste vier maanden met de stukrijdersschool wordt begonnen.

De kanonniërs zijn op het einde van het eerste half jaar schijnbaar behoorlijk afgericht. We hebben echter nog geen sein voorschrift en nog geen mitrailleurs. Toch zit alles er op, maar niet er in.

Dit bleek heel aardig bij de schietoefeningen in den afgelopen zomer. De kanonniërs waren einde Maart zoogenaamd afgericht en kwamen toen meerendeels in employementen, omdat de stukrijders beschikbaar moesten blijven om de paarden beweging te kunnen geven. Oefeningen kwamen sporadisch voor, alleen tegen den tijd der schietoefeningen werd hun geheugen wat opgefrischt.

Bij de schietoefeningen zag men wel den goeden wil om het kanon zoo goed mogelijk te bedienen, maar de bediening had elkanders hulp noodig, men gaf elkaar aanwijzingen en van stilte in de batterij was geen sprake.

Nu ik toch over de kanonniërs spreek, wil ik al dadelijk wijzen op een groot nadeel van de verkorte opleiding t. w. de splitsing in de opleiding van stukrijder en van kanonniër. Goed merkbaar is de tegenzin van de kanonniërs in hunne opleiding, omdat deze zooveel minder afwisselend is als die der stukrijders; zij kwamen steeds vragen: „Kapitein, mag ik ook stukrijder worden?”

Hoe móet het gaan in de gemobiliseerde batterij. Ik heb de bezwaren ondervonden, omdat ik van Augustus 1914 tot einde 1916 de 1e batterij van het 4e Regiment Veld-Artillerie commandeerde, waarbij twee lichten ook een gesplitste opleiding tot kanonniër en tot stukrijder hadden genomen, met dit verschil, dat die kanonniërs als ruiter waren afgericht. Het aantal niet tot stukrijder afgerichten was niet groot, maar telkens deden zich toch bezwaren voor tot eindelijk alle kanonniërs waren afgericht als midden- en voorrijders, dit was mogelijk, omdat zij konden rijden. Om die zelfde reden konden zij als onbereden telefonist zoo noodig de bereden telefonisten vervangen. Hoe zal nu echter de toekomst zijn?

De batterij-commandant zal bij voorkeur bij een stuk als bediening kanonniërs indeelen, den reserve-man uit de stukrijders kiezen d. i. dus één reserve op zes stukrijders; m. i. te weinig. De reserve-mansschappen in den gevechtstrein zullen stukrijders moeten zijn en dan ontbreekt alle reserve voor de bedieningen.

Nog twee vragen. Hoe moet het gaan, als wij een mobilisatie krijgen als de laatste met hare vele landbouw- en andere werkverloven. In 't algemeen zullen de stukrijders landbouwers zijn, onder hen dus de meeste verlofgangers voorkomen; reserve om hen te vervangen is niet genoeg aanwezig en zoo zal het voorkomen, dat een batterij niet verplaatst kan worden vóór dat meerdere verlofgangers zijn teruggekeerd.

Hoe moet het gaan, als een batterij zóó lang in stelling staat, dat aflossing van de bediening noodig is? Tot nu toe was die aflossing uit de stukrijders te krijgen, maar in de toekomst zal dit niet meer gaan, want onder de stukrijders vinden we geen n°s 1 en 3 en telefonisten.

Nu kom ik tot de kaderopleiding.

Goed voor hun functie geschikt militiekader zal in de toekomst niet meer voorkomen. Het zal theoretisch wel vrij goed onderlegd zijn, maar het zal practisch te weinig geoefend zijn. Dienst als wachtmeester in de batterij doet dat kader alleen in de twaalfde maand van zijn diensttijd. Niet alleen veel te kort, maar ook niet onder gunstige voorwaarden. De volle aandacht kan niet aan hen gewijd worden, omdat ook anderen deze vragen en de batterij zelf nog moet worden geoefend. Ik vrees dan ook, dat het nieuwe militiekader bij een volgende mobilisatie niet voor zijn taak berekend zal zijn.

Volgens de jongste indeelingsbeschikkingen moeten, met het oog op de kaderopleiding bij de bereden artillerie, enkele dienstplichtigen worden ingedeeld, die iets meer onderwijs genoten hebben dan de anderen; maar wie waarborgt, dat zij ook de karaktereigenschappen hebben noodig voor hunne functie?

Korporaals krijgen wij alleen uit hen, die niet aangesteld worden tot wachtmeester, hetzij door gebrek aan kennis, hetzij door overcompleteet. De mogelijkheid bestaat, dat, waar verstandelijke ontwikkeling en karaktervastheid niet altijd samengaan en zoo weinig miliciens voor kadervorming worden aangewezen, allen wachtmeester worden. Hoe krijgen wij dan korporaals? Zij, die door gemis aan karaktereigenschappen niet voor kadervorming in aanmerking komen, doen dit ook niet voor korporaal. De overige stukrijders zijn wel zoo weinig ontwikkeld, dat het niet mogelijk zal zijn hen op te leiden tot telefonist en richter en de kanonnières kunnen niet rijden.

De toekomstige milicien-wachtmeester is alleen geschikt als stukscommandant. Wachtmeester-verkenner van den afdeelingstaf, hulp-richters, wachtmeesters-gevechts- en bagagetrein moeten dus uit het beroepskader komen. Hoe moet dit gaan, als het beroepskader in wordt gekrompen?

In de gevechtsbatterij zal men in de toekomst, behalve den hulp-richter, alleen onvoldoend agericht militiekader vinden, dus niet veel steun voor den batterij-commandant en dit waar men verwachten kan, dat deze en ook de onder-commandant reserve-officier zijn.

Eindelijk het grootste nadeel van de verkorte opleiding. Het 4e tijdperk duurt slechts één maand. Naar achteren kan het niet verlengd worden, omdat de andere tijdperken met het oog op de te verwerken

leerstof niet te verkorten zijn, naar voren niet, omdat wij dan vallen in het tweede half jaar, waarover later.

En die maand duurt geen een en dertig dagen, maar wordt verminderd met de Zondagen, de vrije Zaterdagmiddagen, dagen noodig voor inspectie en het zoo noodige onderhoud van tuigen, godsdienst-oefeningen in de diensturen enz.

Wat moet er al niet in dat korte tijdsverloop geschieden? De batterij moet in elkaar worden gezet, den recruten worden geleerd samen te werken, de aanstaande en de jonge milicien-wachtmeesters in hunne functie worden opgeleid, evenzoo de jonge officieren en het jonge kader, zoowel beroeps als reserve. De ouderen moeten het geleerde herhalen, de officieren en sommige onderofficieren worden geschikt gemaakt om de naast hoogere functie te vervullen. Niet voor niets drukte ik in den aanvang mijn vrees uit voor de toekomstige geoeffendheid van het personeel, zoowel beroeps- als dienstplichtig.

Ook oefeningen in afdeulings- en in regimentsverband moeten in deze maand worden gehouden en nog meer wordt aan dien tijd beknibbeld als in die maand een lichting voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komt, schietoefeningen en oefeningen in hooger verband worden gehouden.

Heeft iemand er al eens over nagedacht, hoe de toestand zal zijn in de maand Augustus 1921? De lichting 1920 is dan reeds met groot verlof vertrokken en de lichting 1921 eerste ploeg is dan bij een afdeeling sterk $\pm$ 4 milicienkorporaals, 18 stukrijders en 15 kanonniers. Sommigen zijn dan al in employementen, die niet door administratietroepen kunnen worden vervuld, zooals officiers-oppassers, niet alleen in de eigen batterij, maar ook in den Afdeulings-staf en de andere batterij. Zij moeten in den geheelen wachtdienst voorzien, omdat de andere batterij alleen recruten heeft en sommigen zijn misschien al buiten het garnizoen gedetacheerd. Hoe moeten in die maand de oefeningen in batterijverband worden gehouden?

Het tweede halfjaar. Een geregelde voortzetting van de oefeningen gedurende dat tijdperk is een illusie gebleken en zal het ook blijven.

De kanonniers rijden niet en dus zijn er weinig paarden noodig voor de recrutenopleiding; er blijven dus te veel paarden over in verhouding tot het betrekkelijk gering aantal zoogenaamd afgerichte stukrijders. De nieuwe maatregelen, tijdelijke werklieden en jongmaatjes, de poging om miliciens tegen een geringe vergoeding onder de wapenen te houden, de invoering van administratietroepen bij de bereden artillerie, geven verbetering van den toestand, maar geen afdoende. In 't algemeen maken al deze hulpkrachten alleen kanonniers vrij van employementen, omdat tot nu toe daarvoor bij voorkeur geen stukrijders werden aangewezen om aan de paarden

beweging te kunnen blijven geven. Hier komt dus geen hulp.

Enkele employementen eischen afgerichte miliciens. Ik noem hier officiersoppassers, omdat zij mede te velde moeten gaan, oppasser-tuigenkamer en parkknecht, in verband met de eischen aan deze employementen te stellen, minstens 1 bijkok, om bij de gemobiliseerde batterij over geoefend kokspersoneel te kunnen beschikken, een geëmployeerde in den ziekenstal om geoefende paardenverplegers te kunnen krijgen.

Van de officiersoppassers zullen die van de officieren van den afdeulingsstaf en van de oefeneenheid, waarbij de recruten zijn ingedeeld, slechts sporadisch aan de oefeningen kunnen deelnemen, want deze officieren zullen in den regel op andere uren rijden. Bijkok en paardenverpleger zullen in verband met hunne werkzaamheden slechts zelden aan de oefeningen kunnen deelnemen, de oppasser-tuigenkamer en de parkknecht slechts enkele keeren, omdat onderhoud van materieel en tuigen zooveel meer tijd eischt dan vóór de mobilisatie, toen er in de bergplaatsen zooveel meer nieuw was.

Zouden omgekeerd de batterijen niet geholpen kunnen worden door voor enkele employementen aan rij- en hoefsmidschool, school voor verlof-officieren enz., waarvoor nu geoefenden worden afgestaan, administratietroepen te bestemmen?

Ik ben niet belast met de recrutenopleiding en krijg dus de geoefenden van de afdeeling en de niet voor die opleiding benodigde paarden te mijnen laste. Een globale berekening — globaal, omdat ik, térwijl ik dit schrijf, nog niet weet hoeveel personeel buiten het garnizoen zal worden gedetacheerd — leert mij, dat ik met 2 opperwachtmeesters, 3 wachtmeesters, 7 in opleiding zijnde milicienkorporaals, 2 korporaals en $\pm$ 12 man (d. i. na aftrek van de wachten enz.) beweging zal moeten geven aan ruim 70 paarden. Na een maand maken de inmiddels nooddruftig afgerichte administratietroepen 10 man vrij uit employementen, maar dat zijn grootendeels kanonniërs, dus geen hulp bij het uitbrengen der paarden.

Een batterij is dus niet uit te brengen en breng ik een geraamte van een batterij uit dan blijven er zooveel paarden staan, dat ik zulks maar een enkele keer per week zal kunnen doen. Hierbij mag ook niet worden vergeten, dat het gering aantal geoefenden paardenpoetsen buiten de staltijden zal noodig maken. De plannen, welke bestaan, om vele paarden, noodig of niet noodig, in de weide te brengen, zullen natuurlijk helpen, maar alleen gedurende de zomermaanden. Het weiden is niet bevorderlijk voor de training der paarden.

Nog een vraag is bij mij gerezen. Is in de toekomst de aanvulling van onze reserve-officieren verzekerd? Deze berust toch geheel en al op vrijwillige dienstneming en zal het nu niet veel voorkomen, dat een jongmensch tracht, door dienstneming en oefening bij den vrijwilligen landstorm, op den toch al korten militie-diensttijd

nog meer te beknibbelen of wel denkt: de kans om er in te loten is zoo gering, ik waag het er op! Hij dient dan korter en heeft minder herhalingsoefeningen dan een reserve-officier.

De gehouden beschouwingen waren niet opwekkend, maar waar alle kritiek opbouwend moet zijn, wil ik trachten in grove trekken een stelsel aan te geven, dat misschien verbetering kan brengen.

Ik geloof niet, dat wij mogen rekenen op een terugkeer tot een eersten oefeningstijd van twee jaren, hoezeer dit te wenschen zou zijn. Een eerste oefeningstijd van dertien maanden kan echter voldoende zijn, mits de opleiding over een heel jaar wordt verdeeld in den geest van ons ongewijzigd opleidingsvoorschrift. Het verleden leert ons, dat dan onze miliciens behoorlijk kunnen worden afgericht. Splitsing in de opleiding van kanonnier en stukrijder is dan niet noodig, de keuze voor kadervorming is ruimer.

Die opleiding van één jaar is mogelijk, als twee oefenings-eenheden naast, doch ook met elkaar werken en administratietroepen hulp verschaffen. Zijn die oefeningseenheden de beide batterijen van een afdeling, dan blijven de kernen voor de mobilisatie bestaan, wat zijn groote voordeel heeft. Bij de eene oefenings-eenheid komen de recruten op in het voorjaar, bij de andere zes maanden later, in het najaar. Om voor beiden de oefeningsvoorwaarden niet te ongelijk te maken, waren de tijdstippen van opkomst te bepalen op begin Juni en begin December.

Telkens worden bij elke oefenings-eenheid zooveel miliciens ter volledige oefening ingedeeld, dat in het vierde tijdperk met een gevechtsbatterij kan worden uitgerukt — de caissons der stukken bespannen met 4 paarden — benevens zooveel administratietroepen, dat in de employementen kan worden voorzien. Van deze administratietroepen worden na opleiding van een maand de noodigen aangewezen voor employementen, waarvoor geen vakkennis noodig is; de anderen volgen de verdere opleiding tot aan het einde der 7e maand en worden dan, wanneer dus een lichter bij de andere oefenings-eenheid vertrekt, bestemd voor employementen, waarvoor wel vakkennis noodig is o. m. officiers-oppassers. Zij kunnen dan later nog aan enkele oefeningen deelnemen en zijn trouwens voldoende afgericht te paard en als kanonnier om mede te velde te kunnen gaan.

Een diensttijd van dertien maanden, doet de lichten over elkaar heen springen. De recruten behoeven dan de eerste maand van hunne opleiding niet op wacht, er is hulp bij het begin van de stukrijdersschool en de administratietroepen met korte opleiding kunnen zonder bezwaar een maand geoeft worden vóór zij in employementen komen.

Bij beide oefenings-eenheden moeten samen zooveel paarden zijn, dat bij de eene per man ongeveer één paard kan worden gegeven,

bij de andere met een gevechtsbatterij, als boven is aangegeven, kan worden uitgerukt.

Ook de kader-opleiding zal dan meer tot haar recht komen. Practische opleiding is toch hoofdzaak. Worden de aangewezenen op het einde der 7e maand korporaal, dan doen zij twee maanden dienst als zoodanig in de batterij. Daarna worden zij wachtmeester en doen als zoodanig dienst gedurende de rest van hunne eerste oefening.

Een tegenwerping kan men maken. Er komt in dit stelsel en bij de voorgenomen dienstplichtregeling van 20 jaar een te groot overschot. Hiertegenover is aan te voeren, dat de groote aanvulling — ik had bijna gezegd verwatering — van de infanterie der kerntroepen met landstormtroepen, ook uitbreiding der artillerie noodig maakt en daarvoor is dat overschot te gebruiken.

NASCHRIFT.

In den tijd verloopden tusschen schrijven en plaatsing van het bovenstaande is de toestand eenigszins veranderd.

Administratietroepen zijn gekomen, de kanonniërs blijven slechts zes maanden onder de wapenen, er worden bereden telefonisten opgeleid en het militiekader zal men trachten geschikt te maken bovendien voor hulprichter en wachtmeester-gevechtstrein. Of dit laatste gelukken zal, is nog een open vraag. Eindelijk wordt nog het aantal paarden verminderd.

Lust om het bovenstaande om te werken ontbreekt mij, toch zag ik het gaarne geplaatst, omdat geopperde bezwaren blijven bestaan. Ik noem: de scheiding in opleiding van stukrijders en kanonniërs, de te korte en daardoor onvoldoende opleiding van beiden en zeer zeker de onvoldoend practische opleiding van het militiekader.

C.

De Duitse rechtervleugel tijdens den Marneslag ¹⁾,

(5—9 September 1914),

met schets.

DOOR

H. G. ONTROP,

Kapitein der Infanterie.

Op den 5^{den} September te 7.15 voorm. ontving von Kluck, Ct van het 1e Duitse Leger, het om 7 uur 's avonds te voren uitgegeven radiotelegram van het Opperbevel:

„1ste en 2de L(eger) blijven tegenover het Oostfront van Parijs. „1ste L. tusschen Oise en Marne, Marneovergangen ten W. van „Château-Thierry bezettend; 2de L. tusschen Marne en Seine, Seine- „overgangen tusschen Nogent en Méry (inbegr.) bezettend. 3de L. „heeft marschrichting Troyes en O. daarvan.”

Toen von Kluck dit bevel ontving had zijn Leger reeds grootendeels de Marne overschreden, en hadden de Korpsen den, 's avonds tevoren gelasten, voortgezette opmarsch in Zuidelijke richting reeds aangevangen: IV A.K. (ArmeeKorps) marcheerde dientengevolge van uit de lijn Doue—Rebays naar Choisy, III A.K., oostelijk daarvan, met den rechtervleugel op Sancy; op den linkervleugel moest IX A.K. de omgeving van Esternay bereiken. Met de dekking van het Leger tegen het N.O.-front van Parijs, N. van de Marne, was IV R.K. (Reservekorps), waaraan 4 K.D. (Kavalleriedivision) toegevoegd, belast, waartoe deze flankdekking tot Marcilly—Chambry zou oprukken, terwijl II A.K., dat tegenover het O.-front van Parijs het Leger beveiligen moest, van uit de lijn Trilport-Changis de Grand Morin beneden Coulommiers moest bereiken. Het 2e H.K.K. (Kavalleriekorps) — zonder 4 K.D. — had opdracht van La Ferté sous Jouarre, westelijk van IV A.K. in richting Provins te marcheren.

Van den vijand was bekend, dat deze van uit de omgeving Coulommiers en Montmirail zijn terugtocht vervolgde.

Dat von Kluck den opmarsch voortzette, terwijl het 2e L. eerst op den 4^{den} de lijn Parguy—Epernay had bereikt, was in strijd met het bevel, dat in den nacht van 2 op 3 September was ontvangen: „Het is de bedoeling de Franschen in Z.O.-richting van Parijs af

1) Voornaamste bronnen: v. Tappen: *Bis zur Marne 1914*; v. Kluck: *der Marsch auf Paris und die Marneschlacht 1914*; v. Kuhl: *der Marnefeldzug 1914*. v. Bülow: (Fr. vert. = *Mon Rapport sur la Bat. de la Marne*); v. Hausen: *Marnefeldzug. Baumgarten-Crusius: Die Marneschlacht 1914*; v. François: *Tannenberg und die Marneschlacht; Kritik des Weltkrieges von einem Generalstabler*; French: *1914*; *Mémoires du Général Galliéni*; Clergerie et Delahaye d'Anglemont: *Le Rôle du Gouvernement militaire de Paris*; J. Hethay (*J'ai été* = d. w. z. *Genl. de Cornulies-Lucinière*); *Le Rôle de la Cavalerie franç. à l'aile gauche de la 1re bataille de la Marne*. Dartain: *la 56me Div. au Feu*. Zie ook van mijn hand: *de Voorgeschiedenis van den slag aan de Marne*. *Mil. Spectator 1920 nos. 3, 4, 5 en 6.*

te dringen. Het 1e L. volgt geëchelonneerd achter het 2e L. 1) en neemt de flankbeveiliging der Duitsche Legers op zich."

Von Kluck, wiens Leger, op het oogenblik dat dit bevel ontvangen werd, weliswaar reeds een voorsprong ten opzichte van het 2e L. had verkregen, was van meening, aangezien een zijner divisies, ver vooruit bij Ch. Thierry, de Marne had overschreden, dat zijn Leger het aan de overige Legers mogelijk maakte om deze rivier te passeeren, en verder, dat door de voorwaartsche opstelling van zijn Leger met die divisie vooruit, ook alleen door zijn Leger invloed kon worden uitgeoefend op het afdringen der vijandelijke Legers in Z.O.-richting.

Dientengevolge wilde v. Kluck alleen het begin van het bevel lezen, niettegenstaande uit den vorm waarin het gegeven werd, duidelijk bleek, dat het in dien aanhef vermelden van „de bedoeling” der O.H.L. (Oberste Heeresleitung) om de Franschen van Parijs af te dringen, slechts ter toelichting van het overigens duidelijke bevel voor het 1e L. moest dienen. Terloops teeken ik hierbij aan, dat v. Kuhl's opmerking, dat de O.H.L. beter zou hebben gedaan door te gelasten: „het 1e L. houdt halt, dekt tegen Parijs, en volgt daarna geëchelonneerd het 2e L.” volkomen juist is, doch de korthed van „het 1e L. volgt geëchelonneerd het 2e L.” — vermoedelijk veroorzaakt door de eveneens door v. Kuhl aangegeven beperkte eischen die aan de radiotelegrammen moesten worden gesteld — was m. i. voldoende duidelijk; en dit temeer waar v. Kluck wist, dat het aan de O.H.L. bekend moest zijn, dat het 1e L. voorwaarts geëchelonneerd t. o. van het 2e L. marcheerde.

Ik ben tot de overtuiging gekomen, een overtuiging die trouwens geënzins door v. Kluck's boek of door dat van v. Kuhl ontzenuwd wordt, dat v. Kluck, aangevuurd door de als het ware dagelijks behaalde successen, geprikkeld door het feit, dat zijn tegenstander zich voortdurend van hem los wist te maken, zoodat van vernietiging nog geen sprake kon zijn, er niet toe te brengen is geweest, den vijand, dien hij tegenover zich had, los te laten, ook nog niet, toen er op den 4den nog steeds geen teekenen waren, die op een „flüchtartigen Rückzug” wezen. Strekt dit von Kluck in zekeren zin tot eer, het feit dat hij afweek van het bevel van den Opperbevelhebber moet als een ernstige fout worden aangerekend, die de Duitsche legerleiding zeer kon bemoeilijken.

Want door v. Kluck's drang naar voren, kwam ook het 1e L. de beveiliging van de flank van het geheele Duitsche Leger in onvoldoende mate na, en dit is te merkwaardiger, waar uit v. Kuhl blijkt, dat reeds op den 1sten September bij het A. O. K. 1 (Armee-Oberkommando 1e L.) de meening heerschte, dat wanneer de opmarsch in Zuidelijke richting, alzoo oostwaarts van Parijs, zou

1) Alle spatieeringen ook in hierna volgende aanhalingen, zijn door mij aangebracht. O.

worden voortgezet, een flankstoot van uit de Legerplaats stellig te wachten stond. Met het oog hierop had v. Kluck op den 2^{den}, toen hij dacht het terugtrekkende 5e Fransche Leger in de flank aan te kunnen vallen, besloten zijn opmarsch tot de Marne, doch niet verder, voort te zetten. De Marne te overschrijden hield von Kluck voor „untünlich”. Door het wel te doen, zou zijn flank teveel gevaar loopen, voor het keeren waarvan hij 4 à 5 divisien op zijn rechtervleugel beslist noodzakelijk achtte. Nu merkt v. Kluck uit het bevel, dat ook de O.H.L. reden meent te hebben om voor den rechtervleugel, ten opzichte van Parijs, beducht te zijn, en zelfs in die mate, dat voor de beveiliging het geheele 1e L. wordt aangewezen. En wat doet v. Kluck? aan de afdeelingen die ingevolge zijn bevel van den 3^{den} September 's avonds de flank van zijn Leger moesten dekken, onttrekt hij op den 4^{den} reeds twee cavaleriedivisies en verstrekt op den 5^{den} aan het II A.K. een opdracht, waarbij dit Korps tevens in de gelegenheid moet zijn om in zuidelijke richting een stoot toe te kunnen brengen. Gevolg: op 5 September werd het geheele Duitsche Leger, in totaal slechts door IV R.K. (zonder één, in Brussel achtergelaten, brigade) en de — van de H.K.K. 2 meest verzwakte — 4 K.D. op den rechtervleugel gedekt.

En dat, niettegenstaande von Kluck, na de botsing met voor hem nieuwe Fransche strijdkrachten op 29 Augustus aan de Somme, nog pas op den 2^{den} September Fransche en Engelsche troepen voor zijn IIe Korps, van ten O. van Senlis, in Z.W.-richting teruggegaan weet, niettegenstaande hem verder op dien datum vijandelijke afdeelingen in terugtocht van Beauvais op Gisors waren gemeld, evenals cavalerie tusschen Beauvais en Clermont en ten slotte, niettegenstaande zijn IV R.K. op den 4^{den} September vijandelijke afdeelingen bij en ten Z. van Dammartin vaststelde.

Maar er is meer. Hier volge een mededeeling die von Kluck — eerst op den 4^{den} September — aan de O.H.L. doet toekomen: „1e L. verzoekt op de hoogte gesteld te worden van den toestand bij de andere Legers, waarvan de mededeelingen omtrent beslissende overwinningen tot nog toe meermalen gevolgd werden door verzoeken om ondersteuning. 1e L. heeft, onder voortdurend leveren van zware gevechten, de grens der eischen bereikt, die aan het marcheerren kunnen worden gesteld. Slechts daardoor is het gelukt het overschrijden der Marne voor de andere Legers mogelijk te maken, en den vijand tot voortzetting van den terugtocht te noodzaken. IX A.K. heeft zich hierbij door stoutmoedig aan te vallen, zeer verdienstelijk gemaakt. Thans hoop op uitbuiting van den uitslag. De aanwijzing O.H.L. n° 2220, volgens welke 1e L. het 2e L. geëchelonneerd zou volgen, was onder deze omstandigheden niet na te komen. Het voorgenomen afdringen van den

„vijand van Parijs in Z.O.-richting kan slechts door het oprukken van het 1e L. worden volvoerd. Noodzakelijke flankbeveiliging verzwakt de offensieve kracht. Spoedige versterking van den rechtervleugel door andere afdeelingen dringend gewenscht. Verdere gewichtige besluiten door het 1e L. te nemen, bij den steeds wisselenden toestand slechts mogelijk, indien voortdurend over toestand bij overige Legers, die zich oogenschijnlijk meer terug bevinden, onderricht. Verbinding met 2e L. steeds aanwezig." Men zou zoo zeggen: een opsomming van motieven — ik spatieerde deze — die het noodzakelijk maakten dat het 1e L. den opmarsch vooral niet verder zou doorzetten! Trouwens v. Kuhl leidt dan ook in zijn boek als volgt v. Kluck's bericht aan de O.H.L. in: „Bij het A.O.K. rezen bedenkingen — dus dd. 4 Sept. — omtrent den voortgang der operatiën. De flankbeveiliging werd moeilijker naar gelang het Leger meer naar het Z. doordrong. De kracht van het Leger was niet toereikend . . . De verwachte versterking kwam echter niet, de algemeene toestand bij het Deutsche Leger was ons niet duidelijk . . ."

Maar wat er dan van te denken nu von Kluck ook aan het nieuwe bevel, 5 Sept. 's ochtends ontvangen, geen onmiddellijk gevolg wil geven, doch eerst de Franschen over de Seine — 2 à 3 dagmarschen zuidelijker — terug wenscht te dringen. Waren dan thans, nu de O.H.L. het noodig oordeelde, dat twee sterke legers — een derde van de geheele krijgsmacht op het Westfront — tegenover Parijs front maakten, al die opgesomde gevaren en bezwaren voor v. Kluck geweken?

v. Kluck zegt omtrent zijn opvatting van den toestand — doch hoe is dit met het vorenstaande, en met het feit dat hij geen nadere inlichtingen had verkregen, te rijmen? — dat „deze opvatting hierop is gegrond dat — voor zoover bij A.O.K. 1 bekend is — de Deutsche Legers overal den opmarsch met succes voortzetten, zoodat de vijand geen strijdkrachten van belang beschikbaar kan hebben om tot bedreiging van de flank over te gaan. Of dit met den werkelijken algemeenen toestand overeenkomt, kan bij het A.O.K. niet worden overzien." Alzoo, v. Kluck, toegevend, ja, zelfs zich beklagend, dat hij omtrent den algemeenen toestand niet voldoende is ingelicht, volgt een anderen strategischen gedachtengang dan de O.H.L., hij wijkt opzettelijk van de gegeven bevelen af, en grondt een en ander op een bij zich zelf gevormde, op gissingen berustende, onjuiste meening omtrent dien algemeenen toestand.

En waar ik tot dit oordeel ben gekomen door nauwkeurige bestudeering van hetgeen v. Kluck zelf en zijn chef van den staf omtrent deze aangelegenheid neerschreven, moet ik wel als nevenconclusie tot de ernstige beschuldiging komen, dat — nu v. Kluck van de

O.H.L. geen goed- of afkeuring ontving op twee berichten door hem den 3^{den} afgezonden, en waaruit kon blijken dat het 1e L., althans ten deele, nog geen gevolg had gegeven aan het bevel van den 2^{den} — v. Kluck de mededeeling van den 4^{den} heeft afgezonden, in de hoop dat de O.H.L. op die mededeeling niet zou reageeren, of misschien wel zijn handelwijze zou goedkeuren, waardoor — in elk dezer gevallen — de volle verantwoordelijkheid voor v. Kluck's handelingen, op de O.H.L. zou zijn afgewenteld.

Alleen H.K.K. 2 werd naar aanleiding van het bevel der O.H.L. van 4 Sept., (radiotelegrafisch) gelast den opmarsch naar Provins te staken; het Korps bleef ten N. van Jouy le Châtel. IV R.K. had de bevolen marschdoelen reeds bereikt toen het een overeenkomstig bevel ontving. De overige Korpsen zetten den marsch tot ten Z. van de Gd. Morin voort; deze waren trouwens volgens v. Kuhl van uit het hoofdkwartier La Ferté Milon, dat eerst later op den dag naar Rebais verplaatst zou worden, niet tijdig te bereiken geweest.

Aan de O.H.L. werd een uitvoerig voorstel gezonden waaraan ik ontleen: „Ik houd loslaten van volkomen strijdvaardig (Fransche) „veldleger en een verschuiving van het 1e en 2e L. thans voor „minder geschikt. Stel voor: Vervolging tot Seine voortzetten en „daarna insluiting (?) van Parijs.” Van dit voorstel werd kennis gegeven aan v. Bülow — die wel degelijk aan het bevel een begin van uitvoering had gegeven door zijn 2e L. in de lijn N.O. van Montmirail—Morains le Petit halt te doen houden — en tevens medegedeeld, dat het niet mogelijk werd geacht de aangevangen beweging bij het 1e L. te doen staken.

Ten slotte werden voorbereidingen getroffen om eventueel aan het ontvangen bevel, op den 6^{den} gevolg te kunnen geven.

Omstreeks het middaguur van den 5^{den} was IV R.K. in botsing gekomen met Maunoury's 6e Leger, dat, ingevolge Galliéni's bevel n° 5 1) bezig was een zwenking naar rechts te verrichten, ten einde een opstelling in te nemen, front O., door voorposten in de lijn Penchard—St. Soupplets—Ver gedekt. Ten einde inzicht te verkrijgen in 's vijands opstelling en bewegingen — waartoe zijn cavalerie in den voormiddag niet in staat was gebleken — nam v. Gronau het kloeke besluit met zijn geheele macht aan te vallen. De botsing met de Franschen, die geen, of nagenoeg geen, Duitschers meer ten W. van de Ourcq vermoedden, had plaats in de lijn Neufmoutiers—Iverny—St. Soupplets, en leidde tot een zeer hevig gevecht, waarbij het de, in getalsterkte zwakkere, Duitschers gelukte den Franschen rechtervleugel terug te dringen. Toch besloot v. Gronau tegen het vallen van den avond, het gevecht af te breken. Het doel was immers bereikt: een sterke vijandelijke macht was ten N. van Parijs

1) Zie M. S. 1920 blz 265.

vastgesteld. Bovendien vormden sterke vijandelijke afdeelingen, hem ten N.W. van St. Souplets door 4 K.D. gemeld (het VIIe C.A. (Corps d'Armée)) een gevaarlijke bedreiging voor zijn rechterflank. Zoowel de terugtocht als het bezetten, en gedurende den nacht inrichten eener stelling Z.O. van la Ramée achter de Théroanne, konden ongestoord plaats hebben.

Het is moeilijk een verklaring te vinden voor het feit dat VII C.A. gedurende en na het gevecht volkomen inactief bleef, en de lijn Marchémoret—Ver niet overschreed 1). Er nader op in te gaan zou mij buiten het kader dezer studie brengen. Alleen wil ik er op wijzen, dat een fors optreden van Vautier's Korps op den 5den, zeer waarschijnlijk tot gevolg zou hebben gehad, dat het Duitsche 1e L. gedurende den Marneslag, de Ourcq niet zou hebben overschreden.

Intusschen: de Marneslag was ontbrand, zij het dan één dag eerder als door Joffre bepaald en nog wel juist en alleen op dat gedeelte van het gevechtsfront waar het er op aan kwam vooral niet tot het offensief — den flankstoot — over te gaan, vóórdat de overige geallieerde legers zich aan den vijand zouden hebben vastgeklampt. Trouwens, ook het mede voor den flankaanval bestemde Engelsche Leger (E. L.) zou, indien dit het bevel van Joffre (M. S. '20 blz. 269) had nagekomen, op het II A.K. hebben moeten stooten, alvorens het op den 5den de lijn Coulommiers—Changis zou hebben bereikt. Doch de vele pogingen, die waren aangewend om French tot den opmarsch op den 5den te bewegen, hadden alle gefaald, en het E. L. zette op den 5den den terugtocht tot in de lijn Tournan—Ozoir voort. Gevolg: ongestoord kon het door v. Kluck teruggeroepen II A.K., ten N. van de Marne, IV R.K. ter hulp snellen.

Het waren echter niet de berichten die v. Kluck van Ct. IV R.K. ontving die hem de vervolging tot aan de Seine deed staken. Van v. Gronau was toch 's middags alleen het bericht ingekomen: „Vijand bij Dammartin schijnt zwak te zijn, maar nog stand te houden.” Doch tegelijk dat v. Kluck 's avonds van de O.H.L. het uitvoerige bericht ontving 2) waarvan het 's ochtends ontvangen telegram slechts een uittreksel vormde, kwam de Ob. Lt. Heutsch hem namens de O.H.L. inlichtingen brengen omtrent den algemeenen toestand. Bleek deze uit het bevel zelf al niet rooskleurig, de mededeelingen van Heutsch, die den toestand benard („misslich”) noemde, maakte het duidelijk, dat de Franschen op den O. vleugel volstrekt niet werden vastgehouden en dat sterke Fransche strijdkrachten naar den W. vleugel onderweg waren, of misschien nu reeds v. Kluck's flank

1) Geen enkele Fransche schrijver gaat op dit belangrijke feit in; velen geven aan dat VII C.A. op den 5den de lijn Puisieux—Etavigny bereikte; dit is onjuist.

2) Ik gaf dit bevel blz. 230 v. j. M. S. Intusschen blijkt dit nog meer te bevatten; zie v. Kuhl blz. 130.

bedreigden. Dit gaf eindelijk den doorslag om v. Kluck aan het bevel een begin van uitvoering te doen geven. Om 11 uur 's avonds gelastte hij dat op den 6^{den} van II A.K. één colonne tot Germigny, de andere op Isles les Meldeuses zouden teruggaan. IV en III A.K. moesten resp. de omgeving van Doue en la Ferté Gaucher bereiken; IX A.K. zou bij Esternay blijven staan; H.K.K. 2 moest „durch Vorgehen” in richting Lumigny-Rozoy, den „Rechtsabmarsch verschleiern” tegenover het Zuid-oostfront van Parijs en de Beneden-Seine.

Zooals we zien, maakt v. Kluck nog volstrekt geen haast, de terugmarsch gaat nog schoorvoetend; alleen de rechtervleugel wordt een 20-tal kilometers teruggehaald, de linkervleugel blijft staan. Weliswaar had Heutsch medegedeeld, dat voor den terugmarsch geen groote spoed was geboden; ook dacht v. Kluck er in de verste verte niet aan, dat de vijand op het punt stond een algemeen offensief te ontketenen en was hem integendeel nog pas gemeld, dat de vijand den terugtocht in de richtingen Tournan, Rozoy, Provins en Nogent voortzette; doch de reden die von Kluck aangeeft, waarom hij den 6^{den} 's avonds wel III en IX A.K. gelastte tot achter de Pt. Morin terug te gaan, n.m. dat deze korpsen vóór den rechtervleugel van het 2^e L. waren gekomen, doordat v. Bülow deze, ingevolge het ontvangen bevel bij Montmirail had vastgehouden, gold ook reeds den 5^{den} 's avonds; zelfs al veel eerder want v. Bülow's klacht dat Kluck's linkervleugel hem, behalve op den 6^{den}, reeds van den 3^{den} September af — dus nadat het 1^e L. bevolen was het 2^e geëchelonneerd te volgen — in zijn bewegingen hinderde, is in geen deele ongegrond.

Weldra bleek, dat het op den 6^{den} bij Esternay achtergelaten, op beide vleugels ongedekte IX A.K. intusschen aan groote gevaren was blootgesteld, gevaren, die gemakkelijk hadden kunnen worden voorkomen, zonder den „Rechtsabmarsch” van het 1^e L. ook maar eenigermate te bemoeilijken, indien dit Leger, in zijn geheel, achter de Pt. Morin ware teruggenomen. Reeds in den vroegen ochtend van den 6^{den} werd het korps door den linkervleugel van het 5^e Fr.L. hevig aangevallen; en niettegenstaande het teruggekeerde III A.K. en den rechtervleugel van het 2^e L. krachtdadige hulp verleenden, konden de Duitschers niet beletten, dat de vijand terreinwinst — zij het dan van niet veel belang — behaalde.

V. Kluck's bevel aan III en IX A.K. om achter de Pt. Morin terug te gaan, stichtte bovendien verwarring: immers v. Bülow had intusschen op Kluck's verzoek, het bevel over beide korpsen overgenomen. Dientengevolge ontving IX A.K., behalve v. Kluck's bevel, opdracht om bij Esternay te blijven, ten einde den 7^{den}, in vereeniging met X R.K. en 13 I.D. aan te vallen; III A.K. moest hierbij den rechterlegervleugel dekken; dit laatste korps volgde echter v. Kluck's bevel op en was in den vroegen ochtend teruggegaan;

alleen IX A.K. was blijven staan. Vermoedelijk heeft het vertrek van III A.K. v. Bülow mede aanleiding gegeven, om met IX A.K. het inmiddels reeds opgerukte X R.K. en 13 I.D. naar Montmirail terug te roepen.

Ondertusschen hadden de berichten, die kort nadat de bevelen voor den 6^{den} waren uitgegeven, in den nacht van 5 op 6 Sept. van IV R.K. bij v. Kluck inkwamen, heel wat alarmeerender geklonken: IV R.K. was bij Dammartin op overmachtigen vijand gestooten, en in den laten avond achter de Théroanne terug gegaan. Dientengevolge werd om middernacht aan II A.K. bevel gezonden om ten spoedigste ter ondersteuning van IV A.K. naar Lizy-Germigny op te rukken.

Die ondersteuning was hard noodig, want IV R.K., dat in den ochtend van den 6^{den} nieuwe stellingen had bezet, waardoor de rechtervleugel minder gevaar liep, werd kort daarna in de lijn Acy en Multien-Etrepilly opnieuw, en zeer hevig aangevallen. Vooral de 56e Fr. Div. viel krachtdadig aan in de lijn Puisieux—la Râperie, en het is waarschijnlijk daarom dat Ct. II A.K. — v. Linsingen — die door v. Kluck voorloopig met het bevel over de troepen ten W. van de Ourcq werd belast, zijn 3e Div. op den linkervleugel inzette; toen deze dan omstreeks het middaguur over Varedes in de richting Barcy ingreep, was het gevaar op dien vleugel bezworen doordat de Ct. der 56 D.I. thans zijn aandacht meer naar het Z. moest richten, waar 55 D.I. in het gedrang was gekomen. De 4e Div. viel in den laten namiddag bij Etavigny aan en na den zwaren marsch ($\pm$ 45 K.M.) gelukte het haar zelfs den, voor de Duitschers verreweg meest gewichtigen Franschen, linkervleugel tijdelijk eenigszins terug te dringen. Bij het vallen van den avond stonden de tegenstanders in algemeenen zin, ter weerszijden van de lijn Meaux — halverwege Etavigny—Betz. De nacht verliep rustig.

Intusschen had v. Kluck op den 6^{den} den toestand bewesten van de Ourcq van dien aard bevonden, dat hij het noodig oordeelde om te 5.³⁰ nam. ook zijn IV A.K. terug te roepen tot ten N. van de Marne bij La Ferté ss Jouarre, nadat hij reeds om 12.⁰⁰ middag bevolen had een reg.t art.^{ie} van dit korps, ter ondersteuning van II A.K. terug te zenden. Reeds om 10.³⁰ nam. werd bovendien IV A.K. gelast, gedurende den nacht nog zoo ver op te rukken, dat op aanwijzing van Ct. II A.K. bij het aanbreken van den dag over de lijn Rosoy en Multin—Trocy in het gevecht kon worden ingegrepen; dientengevolge bereikte het korps, dat eerst om $\pm$ 9.⁰⁰ nam. uit de lijn Doue—Rebais afmarcheerde, op den 7^{den}, om 8.⁰⁰ voorm. de Ourcq, de 7e Div. bij Crouy, de 8e bij Lizy.

Door het dralend optreden van French was ook deze manoeuvre mogelijk, en werd IV A.K. gedurende den afmarsch niet in het minst gehinderd.

De 7e Div. werd door v. Linsingen over Rouvres in de richting

Antilly gedirigeerd, terwijl de 8e Div. ter beschikking van v. Gronau werd gesteld; van de 8e Div. werd kort daarop de brigade die v. Gronau in reserve had genomen, door v. Linsingen weer naar den N. vleugel verplaatst.

Nadat de nieuw aangekomen troepen zich tot het gevecht hadden ontwikkeld, en v. Linsingen de bevelvoering over de, door verschillende omstandigheden, sterk door elkander geraakte korpsen, opnieuw had geregeld — waarbij drie gevechtsgroepen werden gevormd — gaf v. Linsingen om 12.¹⁵ nam. het bevel uit voor den aanval. De twee noordelijke groepen (resp. 2¹/₂ en 1¹/₂ Div.) moesten een zwenking naar links verrichten om den Franschen vleugel in te drukken; de zuidelijke groep (2 Div.) moest in de ingenomen lijn standhouden. v. Linsingen's doel werd niet bereikt: wel gelukte het den Franschen linkervleugel tot voorbij Villers St. Genest terug te dringen, doch de krachtige weerstand die de Franschen boden, was nog geenszins gebroken. Bovendien, de geringe terreinwinst, evenals de herovering van Etrepilly dat tijdelijk in 's vijands handen was overgegaan, had zware verliezen gekost.

In den voormiddag van den 7^{den} hadden uitladingen en troepenverzamelingen achter den Franschen rechtervleugel — hem door luchtverkenners in zijn hoofdkwartier van den 6^{den} te Vendrest (5 Sept. Charly) gemeld — v. Kluck aanleiding gegeven achtereenvolgens aan v. Bülow te seinen: „II, IV A.K. en IV R.K. in ernstige „gevechten op beneden-Ourcq. Waar bevinden zich III en IX A.K.? „Hoe toestand aldaar? Verzoeken dringend antwoord.” (Om 10.¹⁰ voorm. door v. Bülow, ontvangen, het volgende om 11.¹⁵ voorm.)” In linie komen van III en IX A.K. op Ourcq dringend gewenscht. „Vijand „versterkt zich belangrijk. Verzoeken de korpsen in marsch te zetten, „richting La Ferté Milon en Crouy.”

Aldus werden de beide korpsen weer aan 2e L. onttrokken. v. Bülow besloot echter voorloopig IX A.K. aan te houden, en dit te gebruiken om in vereeniging met zijn 13e Div. een stelling te bezetten in het verlengde van de Dolloir, tusschen Fontenelle en Montmirail, ten einde zijn rechtervleugel te dekken. Aan III A.K. werd opgedragen achter de Marne terug te gaan. Door de geweldige inspanning der laatste dagen ten hoogste vermoeid, kwamen de divisien eerst in den nacht in hare kantonnementen nabij Charly (6e Div.) en la Ferlé ss. J. (5e Div.) aan.

Intusschen ontving v. Bülow om 5⁴⁰ nam. een derde hulpkreet van v. Kluck: „1e L. houdt na zeer hevige gevechten stand ten „W. van de Ourcq, N. van Meaux. III en IX A.K. worden er aan „toegevoegd.” Tengevolge van dit bericht zag v. Bülow, hoewel het 2e L. zelf in ernstige gevechten gewikkeld was, er van af om IX A.K. nog langer te behouden; het bij Fontenelle aangekomen korps werd verzameld en na eenige rust op den 8sten te

± 3.⁰⁰ voorm. over Ch. Thierry op La Ferté Milon gedirigeerd. Trouwens, v. Kluck had zich reeds om 1¹⁵ nam. ook rechtstreeks met het hierna volgend bevel tot de bedoelde korpsen gewend: „IV R.K. en II A.K. in hevig gevecht in lijn Betz—Vareddes ten N. v. Meaux. Tegenpartij versterkt zich ten N. van Meaux en oefent „uit deze richting druk uit op onzen linkervleugel, door flankerende „zware artillerie. — III en IX A.K. marcheeren onmiddellijk af, om „zoo dicht als eenigszins mogelijk is, ter ondersteuning nabij te „komen. Niet later dan morgen voormiddag moet ook den O. leger- „vleugel ingrijpen. — Zullen marcheeren: de W. divisie van III A.K. „langs den kortsten weg naar Lizy. Een inf. brigade dezer div. „met de zware art.^{ie} van III A.K. en eenige cav.^{ie}, moet langs den „kunstweg la Ferté ss. J. richting Trilport worden gedirigeerd. „Bruggen bij Ussy en St. Jean, W. van la Ferté ss. J. zijn vernield. „Deze brigade zal door flankerende art.^{ie} de Engelsche art.^{ie} tot „zwijgen brengen.” (v. Kl. dacht zich in den voorm. van den 6^{den} reeds Engelschen bij Vareddes.) „Beveiliging en opheldering richting „Coulommiers waar vijand gemeld, en tegen de beneden Gd. Morin. „Verbinding met H.K.K. 2, hetwelk ook nabij Trilport heden met „art.^{ie} in actie komt. De drie andere divisieën langs den kortsten „weg richting la Ferté Milon—Crouy, te regelen door Gen.¹ v. „Lochow” (Ct. III A.K.).

v. Linsingen, die met het bevel over de drie korpsen W. van de Ourcq belast bleef, werd van een en ander onderricht, en kreeg tevens bij Lizy de beschikking over het zwakke detachement, dat bij Charly het hoofdkwartier had beveiligd.

Terecht had v. Kluck uit de vliegerberichten opgemaakt, dat de Franschen den meesten nadruk zouden leggen op den Noordelijken vleugel; afgescheiden hiervan was ook voor de Duitschers die vleugel van het meeste belang en zouden ook alle beschikbare reserves — indien aanwezig — op dien vleugel moeten zijn ingezet, nu er nog niets was gebleken van de mogelijkheid om het Fransche front op den O. vleugel van Foch's 9e L. te doorbreken.

Doch een geheel andere kwestie is het, of v. Kluck daartoe twee korpsen uit de algemeene frontlijn mocht weghalen, en daardoor de toch al groote gaping tusschen het 2e en 1e L., die ten hoogste door vier cavaleriedivisiëen kon worden gevuld, tot ruim 40 K.M. mocht vergrooten. Voorzeker, v. Kluck had — en met recht — van de Engelschen op den 6^{den} en den 7^{den} weinig gemerkt, dat op een krachtig offensief wees; ook was de kans groot, dat hij met het inzetten van twee korpsen een tactisch succes op den rechtervleugel zou behalen.

Maar wat stond hier in strategisch opzicht tegenover?

Joffre was tot het algemeen offensief overgegaan; dit wist v. Kluck. Ook was hem bekend, dat de Engelschen, zij het langzaam, oprukten en omstreeks den middag van den 7^{den} de Gd. Morin met voor-

hoeden hadden bereikt. Aan die voorwaartsche beweging kon onder deze omstandigheden moeilijk andere, dan offensieve bedoelingen worden toegeschreven; veel kracht kende v. Kluck aan dat offensief niet toe, doch voor het terugdringen van de in breed front versnipperde Duitsche cavalerie was ook geen groote kracht noodig.

Op den 8sten, zeker op den 9^{den} konden de Engelschen aan de Marne zijn. Vóór dien 9^{den}, konden III en IX A.K. stellig niet op den N. vleugel ingrijpen, waarna — in het gunstigste geval — het Fr. 6e L., stel achter de Théroouanne, zou worden teruggedrongen. Niet alleen zou gedurende die manoeuvre en daarna, v. Kluck's linkervleugel groot gevaar van Engelsche zijde dreigen, doch French zou het vrij staan om het Duitsche front te doorbreken en op de verbindingen van het 1e en 2e L. te werken.

Maar met het 2e L. houdt v. Kluck in het geheel geen rekening, al zegt v. Kuhl, dat men bij het A.O.K. 1 inzag dat door v. Kluck's maatregelen „de flank van het 2e L. in gevaar kwam, welke flank het 1e L. tot opdracht had te beveiligen.” Want — zegt v. Kuhl — „het scheen mogelijk de Engelschen ten slotte aan de Marne voldoende lang op te houden . . .” maar, afgescheiden van de hiervoor gevolgde redeneering, moest het 2e L. dan de Engelschen maar rustig langs zich heen laten defileren totdat zij de Marne zouden hebben bereikt? v. Kluck wist, dat het 2e L. in front de handen vol had; hem was ook bekend, dat althans op den 6^{den}, v. Bülow slechts één divisie in reserve had; bovendien lieten v. Kluck's III en IX A.K. nu twee à drie Fransche korpsen op v. Bülow's vleugel geheel vrij, korpsen, die toen zij teruggingen door v. Kluck nog zelfs „volkomen strijdvaardig” werden geoordeeld! Kon v. Kluck dan wel anders verwachten, dan dat v. Bülow — zoodra zich de Fransch-Engelsche overvleugeling zou doen gevoelen — zijn vleugel bij Montmirail — $\pm$ 20 K.M. ten Z. van de Marne! — naar het O. zou ombuigen, en daardoor de gaping in het front nog meer vergrooten? En wat ware gebeurd indien v. Bülow — aangenomen dat hij in het front succes had — zich zou hebben laten verleiden om dit succes tactisch uit te buiten? Alleen voor het geval dat hij daarbij tegelijkertijd zijn Leger naar het W. zou hebben kunnen laten zwenken, zou hij den strategischen gedachtengang van de O.H.L. hebben kunnen nakomen. Doch om dit, onder deze omstandigheden, te verwachten en daarbij ook nog aan te nemen dat het Fr. 6e L. zou worden teruggedrongen en bovendien, dat de Engelschen zich zouden laten weerhouden om de Marne te overschrijden — zooals door v. Kuhl en volgens dezen ook door v. Kluck werd gehoopt — moet aan een overdreven optimisme worden geweten, een optimisme dat aan gevaarlijke fantasie grenst.

Bij het A.O.K. 1 schijnt ook overwogen te zijn om den linkervleugel ongeveer op Ch. Thierry terug te trekken. Helaas zegt v. Kuhl hieromtrent slechts, dat het 1e L. dan binnen kort weer onder dezelfde

omstandigheden zou hebben verkeerd. „Unter der nunmehr gesicherten medewerking der Engelschen, kon het 6e L. dan de omvatting meer actief inzetten"! Maar waar blijft hier de logica? Het A.O.K. 1 ontzegt het E. L. de noodige offensieve kracht om enkele cavaleriedivisiën terug te dringen; daarentegen acht zij datzelfde E. L. wel in staat om het geheele 1e L. in front aan te vallen. Hier hapert iets en onwillekeurig moet men in die redeneering een poging — zij het dan een mislukte — zoeken, om achteraf een begane fout goed te praten. „Nur eine offensive Lösung" — tegenover het 6e L. — „war möglich. Der Gegner musste geworfen werden. So wurde die Flanke am besten geschützt". Voorzeker mooi gezegd, maar... onmiddellijk hierop laat v. Kuhl volgen: „Dan ook moesten III en IX A.K. aangetrokken worden". (Spat. v. v. Kuhl). Arme v. Bülow, die misschien ook gaarne zoo zou hebben geredeneerd, maar die nu alle beveiliging op zijn flank kwijtraakte, en niets meer over had om den nieuwen tegenstander op die flank, offensief terug te werpen.

De eenige oplossing had m. i. moeten worden gezocht in het terugnemen van den linkervleugel door het 1e L., bijv. tot Ch. Thierry. Zag von Bülow dan kans om door een terugbuigen van zijn vleugel — waartoe hij weldra toch overging — zonder hulp van III en IX A.K. voldoende aansluiting met het 1e L. aan de Marne te verkrijgen, dan zouden deze korpsen nog altijd op Kluck's rechternleugel kunnen zijn ingezet, en zou daarna nog altijd de offensieve oplossing kunnen zijn toegepast, waardoor de vleugel — die nu eerst zijn volle strategische beteekenis zou hebben verkregen — dan eerst met recht „het best zou worden beveiligd".

v. Kluck's drang tot het offensief „waardoor III en IX A.K. moesten worden teruggeroepen" is m. i. een van de voornaamste oorzaken van den terugtocht der Duitschers van de Marne.

Doch gaan we in het kort de feiten nog na:

Voor 8 September had v. Kluck een bevel uitgegeven, waaraan ik het volgende ontleen: „Het is noodzakelijk de ingenomen lijn te „behouden en zich aldaar in te graven; het wordt overgelaten om „den linkervleugel bij Varedes, gedurende den nacht" (van 7 op 8) „in een gunstiger stelling terug te buigen. Op den rechternleugel „van het Leger zal de aanval na aankomst van versterkingen, worden „doorgevoerd. — III A.K." (wij weten dat dit eerst in den nacht 7 op 8 in de lijn la Ferté ss. J.—Charly was aangekomen) „breekt „om 2⁰⁰ voorm. op van Montreuil over Mareuil en van la Ferté over „Crouy, om op den rechternleugel ten N. van Antilly aan te vallen; „vooruitzenden van artillerie met cav.^{ie} wordt aanbevolen. — IX A.K." (dat eerst in den vroegen ochtend van Fontenelle afmarcheerde) „marcheert om 2⁰⁰ voorm. van ten Z. van Ch. Thierry naar la Ferté „Milon, noordelijk van III A.K. — H.K.K. 2 — zonder 4 K.D." (H.K.K. 2

bevond zich op den 7^{den} 's avonds reeds N. van de Marne; zie hierna. 4 K.D. was nog steeds ten W. van de Ourcq) „dekt den „linkervleugel tegen de beneden-Gd. Morin en Coulommiers; van ten „N. van Trilport zal het korps ageeren tegen vijandelijke art.^{ie} ten „N. van Meaux.”

Wat H.K.K. 2 betreft (2e en 9e K.D.), op den 6^{den} was dit Korps — tengevolge van het bevel van den 5^{den} 11⁰⁰ nam. — met het 1e A.C. en de Cav. Div. van het E. L. bij Rozoy en Pécy in botsing gekomen, wat tot gevolg had, dat het geheele E. L. sterk werd vertraagd. Voor de overmacht was v. d. Marwitz echter teruggegaan, ten einde in vereeniging met H.K.K. 1 (G.K.D. en 5 K.D.) van het 2e L., een stelling achter de Gd. Morin in te nemen. Ook hier weer kon de Cav.^{ie} op den 7^{den} het E. L. belangrijk oponthoud bezorgen, doch toen dit de hindernis grootendeels over was, ging H.K.K. 1 achter de Pt. Morin O. van St. Cyr, en het inmiddels op één div. teruggebrachte H.K.K. 2 achter de Marne W. van la Ferté terug.

v. d. Marwitz had n.l., naar aanleiding van v. Kluck's dringend bevel (12¹⁵ nam. ontv.): „Onzen linkervleugel bij Vareddes ten N. „van Meaux, loopt gevaar door vijandelijke art.^{ie} uit richting Meaux. „Zoo spoedig mogelijk flankerend ingrijpen van art.^{ie}, van uit richting „Trilport dringend gewenscht,” noodig geoordeeld de geheele 9e K.D. naar Trilport te zenden. Dit was temeer te betreuren, omdat, afgescheiden van het feit, dat tegenover het geheele E. L. nu slechts drie cavalerie-divisiën bleven staan, de 9e K.D. op den 7^{den} verder niets kon uitrichten: de vijandelijke art.^{ie} belette haar de Marne te overschrijden, en ook om van den Z. oever iets met hare art.^{ie} uit te richten; de div.^{ie} bleef 's avonds ten Z. van Lizy, in den ochtend van den 8sten werd zij door v. Linsingen van Lizy naar le Plessis-Placy aangetrokken.

Dit laatste was vermoedelijk — evenals het terugbrengen van v. Linsingen's linkervleugel achter de Théroanne — het gevolg van het feit, dat de opstelling van, voor dien tijd, zeer veel art.^{ie} bij de 56e Fr. Div. (22 batt.ⁿ) aanleiding had gegeven om een Fransche doorbraakpoging bij Trocy te verwachten. Zeker is het, dat het bericht omtrent die poging, v. Kluck er toe bracht, wijziging in zijn bevel voor den 8sten te brengen, door reeds om 7⁰⁰ voorm. de 5e Div. op Trocy te dirigeren.

Bovendien werd om 9¹⁵ voorm. gelast, dat van IX A.K. de linkercolonne — die ook bij Montreuil aux Lions een inf.^{ie}-reg.^t en een afd.^s art.^{ie} als reserve ter beschikking van v. Kluck moest stellen — op Mareuil, de rechtercolonne op la Ferté M. zouden marcheeren; medegedeeld werd dat van het ingrijpen in het gevecht bij la Ferté M. — Mareuil de beslissing van den dag van heden zou afhangen 1).

1) Volgens v. Kuhl was in beginsel besloten III en IX A.K. eerst op den 9^{den} voor de omvatting in te zetten; dit was ook v. Linsingen medegedeeld.

Bovendien „het korps zal zich onder geen enkele omstandigheid door „den op Coulommiers aanrukkenden vijand van dit ingrijpen laten „afhouden.” Verder gaf het bevel nog aan, dat de tot H.K.K. 1 behorende G.K.D. bij Sablonnières, de 2 K.D. van H.K.K. 2 bij la Ferté ss. J. tegen de Pt. Morin dekten.

Intusschen werden op den 8sten geen afdeelingen van III of IX A.K. in de gevechten ten W. van de Ourcq betrokken; wel had IX A.K. — ingevolge een nieuw bevel van 11²⁰ voorm. — nog een inf.^{ie} brigade en twee regimenten veld-art.^{ie} moeten afgeven om de Marne van La Ferté ss. J. tot Nogent l'Artaud te bezetten „aangezien de „beveiliging van flank en rug van het Leger door H.K.K. 2 achter „de Marne W. van la Ferté en door H.K.K. 1 achter de Pt. Morin „tusschen la Ferté en Villeneuve niet voldoende verzekerd scheen.” De Engelschen waren dan ook om 10¹⁰ voorm. door vliegeniers reeds ten N. van de Gd. Morin gemeld, in opmarsch naar de lijn la H.te Maison—Doue—Rebais.

Tegenover het afstaan van een belangrijk deel der gevechtskracht, kreeg IX A.K. weer de beschikking over het reg.^t en de afd.g die de legerreserve vormden, welke reserve v. Kluck trouwens toch had bestemd, om eventueel de cav.^{ie} aan de Marne te steunen.

Van III A.K. bereikte 5 Div. in den vroegen nam. de omgeving van le Plessis Pl., van waaruit zij 's avonds naar Trocy werd gedirigeerd om daar gedurende den nacht een 2e stelling achter de 44e Res. Brig. (van IV R.K.) in te richten; de 6e Div. bereikte Antilly in den laten avond, doch was te vermoeid om nog aan de gevechten deel te nemen.

IX A.K. kwam 's avonds tot de lijn la Ferté M.—Mareuil, nadat de rechtervleugel nog onverhoeds door art.^{ie}vuur was overvallen, afgegeven door de O. van la Ferté over de Ourcq gedrongen 5e Fr. K.D. 1).

Over het algemeen hadden de wederzijdsche krachten ten W. van de Ourcq — beide echter sterk uitgeput — elkander in toom gehouden; toch hadden de Duitschers op den N. vleugel nog eenige terreinwinst behaald, niettegenstaande de 7e Fr. Div. — 's nachts tevoren voor de helft per auto uit Parijs aangevoerd — den Franschen vleugel was komen versterken.

Ondertusschen had v. Bülow — wiens Leger slechts op den uitersten linkervleugel, door het 3e L. krachtig gesteund, vrij belangrijke terreinwinst wist te behalen, doch overigens van den 6^{den} af, een zeer zwaren strijd had te voeren, die ook het inzetten der reserve had geëischt — behalve van den Engelschen opmarsch op den 8sten, ook bericht gekregen, dat een sterke vijandelijke colonne

1) In dezen overval werd v. Kluck met zijn staf eveneens betrokken, terwijl deze op weg was naar het nieuwe hoofdkwartier te la Ferté.

(het XVIII C. A.) bij Tierceleux was waargenomen. Dientengevolge gelastte hij, dat zijn rechtervleugel — X R.K. bij Montmirail en 13e Div., die wij N.W. van X R.K. weten — 's avonds tot in de lijn Margny—le Thoult terug zou gaan; ook de G.K.D. die reeds 's middags van de Pt. Morin naar de Dolloir was teruggenomen, werd naar Condé en Brie verplaatst.

Thans was de gaping tusschen het 1e en 2e L. tot 50 K.M. verijd en stonden hierin slechts 2e K.D. van H.K.K. 2 — 9e K.D. was op v. Kluck's bevel naar Lizy teruggekeerd — en 5 K.D. van H.K.K. 1. Het det.t van IX A.K. (Brigade Kraewel) voor de Marnebezetting aangewezen, en door den Korps-Ct. op 2 regimenten inf.^{ie} en 2 afd.ⁿ art.^{ie} teruggebracht, bleef in den nacht van 8 op 9, en ook op den 9^{den} nabij Montreuil staan.

M. i. treft v. Bülow in deze geen enkel verwijt; en dat het tijd werd zijn vleugel terug te trekken blijkt, aangezien nog vóór dat de 13e Div. het bevel hiertoe ontvangen had, zij door een doorbraak der Franschen hiertoe gedwongen, reeds den terugtocht had aangevangen.

Daar v. Bülow met recht kon verwachten, dat de linkervleugel van het 5e Fr. L., door geen enkel gevaar van uit het N. bedreigd, thans haast zou maken om den rechtervleugel van het 2e L. te omtrekken, zoo beschouwde hij den toestand op den Duitschen rechtervleugel als zeer kritiek toen hem op den 9^{den} bovendien bekend werd, dat de Engelschen, van 9⁰⁰ voorm. af, tusschen Nogent l'A. en Nanteuil in vier sterke colonnes de Marne overschreden.

Feitelijk toch was het Duitsche front reeds doorbroken, en een inzwenging van den Engelschen rechtervleugel in den rug van het 1e L., en van den linkervleugel van het Fransche 5e L. tegen den omgebogen rechtervleugel van het 2e L. stond ieder oogenblik te verwachten.

Bleef het 2e L. ten Z. van de Marne, het 1ste ten W. van de Ourcq, dan kon 's vijands doorbraak onmogelijk worden gestuit.

Het 2e L. kon daartegen niet het minste uitrichten.

En het 1e L.? Hoe schitterend van Kluck's maatregelen ook waren — hij trok zijn linkervleugel in de lijn May en Multien—Coulombs terug, gelastte de intacte 5e Div. over Coulombs—Dhuisy het offensief te steunen dat op Marwitz' initiatief van uit de lijn Rouget—Montreuil aux L. door het met de brig. Kraewel versterkte H.K.K. 2, richting Nanteuil, zou worden ondernomen. Bovendien spoorde hij den rechtervleugel aan, om in vereeniging met de van Brussel terugkeerende brig. Lepel, die bij Baron in het gevecht had ingegrepen, het succes op den hier reeds in aftocht zijnde Franschen uit te buiten. Al ware v. Kluck's plan volkomen gelukt, al zou het Engelsche centrum zijn teruggeslagen, het Fr. 6e L. binnen het vestingbereik zijn teruggegaan, dan nog zou het gevaar der strategische doorbreking niet zijn afgewend; zelfs in dat bijna ondenkbare geval

bleef er een gaping van 20 K.M. in het front, een gat waarin de vijand zich reeds ingedrongen had, terwijl geen reserves beschikbaar waren om hem den verderen doortocht te beletten.

Had v. Kluck zich niet door het vooruitzicht op een tactisch uitbuiten van een mogelijk succes op zijn rechtervleugel laten verblinden, doch had hij integendeel van dit succes gebruik gemaakt om nu nog terug te gaan, en bijv. in de lijn Soissons—Dormans aansluiting te zoeken met het 2e L., dan zou vermoedelijk het aanrukkende 7e L., hetzij op den geallieerden linkervleugel, hetzij op het centrum bij Mailly ingezet, de Duitschers de beslissende overwinning hebben kunnen doen behalen.

Doch nu het 1e L. niet vrijwillig terugging, nu bleef er voor het 2e L. — zoowel in tactisch als in strategisch opzicht — niets anders over, dan noodgedwongen zelf terug te gaan. Daartoe gaf v. Bülow dan ook omstreeks 11⁰⁰ voorm. van den 9den het bevel.

Hiermede werd de algemeene terugtocht naar de Aisne ingeleid. Ik acht het volkomen gegrond, dat de gevolmachtigde van de O.H.L. — de zoozeer gekritiseerde Ob. Lt. Heutsch — thans ingreep en bepaalde, dat o.m. ook het 1e L. — al kon hij dan constateeren dat de toestand bij dat Leger veel gunstiger was dan hij vermoedelijk had verwacht — ook den terugtocht moest aanvaarden; ook overschreed Heutsch hierdoor m. i. geenszins de volmacht waarmede hij was bekleed.

Intusschen is het niet mijne bedoeling op Heutsch' verdere bemoeiingen in deze studie in te gaan, evenmin als op de schitterende wijze waarop de Duitschers in het algemeen, en v. Kluck's door elkander gehaspelde Leger in het bijzonder, zich van den vijand wisten los te maken en den terugtocht volbrachten. Voorzeker baarde het bevel om terug te gaan groot opzien bij de vechtende troepen die zich over het algemeen verre van een nederlaag konden wanen: hun getuigenis echter in te roepen, om daardoor mede v. Bülow's besluit te willen veroordeelen — zooals o.m. v. Kuhl, v. François doen — acht ik niet juist: bij den troep kon de strategische toestand niet worden overzien; slechts de Leger C.ⁿ konden dit, en dan nog slechts in beperkte mate.

v. Bülow's inzicht en besluit waren m. i. volkomen juist: aan hem is het te danken dat het Deutsche front intact bleef, en vermoedelijk ook, dat het Deutsche 1e L. voor een afzonderlijke nederlaag werd bewaard. Voorzeker begon de gaping in het vijandelijk front bij Mailly, tusschen Foch's 9de en de Cary's 4e L., zich in belangrijke mate te ontwikkelen; doch v. Bülow wist dat geen Deutsche troepen ter beschikking stonden om in dit gat door te dringen, daarentegen wel dat in de gaping tusschen zijn Leger en dat van v. Kluck een sterk vijandelijk leger doordrong.

Het ontstaan en het verwijden van de gaping in het Deutsche front is aan v. Kluck te wijten.

Dat van een legerleiding tijdens den Marneslag geen sprake was vóór dat Heutsch ingreep, blijft echter de hoofdoorzaak van den terugtocht. Tijdens den Marneslag wreekten zich daardoor de fouten vóórdien door de O.H.L. begaan. Ik stip daarvan slechts aan: aan den verreweg meest gewichtigen rechtervleugel had zij ten onrechte de troepen ontnomen die zij tegen de Russen noodig meende te hebben; voor v. Kluck's tegenwerpingen omtrent het ondergeschikt zijn van zijn Leger van von Bülow, was zij ten onrechte gezwicht; v. Kluck's initiatief had zij niet in voldoende mate weten te breidelen.

De Deutsche Legerleiding vóór, tijdens, en onmiddellijk na den Marneslag vormt echter een studie op zichzelf, die ik aan deze niet wenschte vast te koppelen.

De majoor Verberne, de Spectator Redactie en de N.S.S.

DOOR

J. G. W. ZEGERS,

Eerste-Luitenant bij de N.S.S.

Het „Antwoord op de replieken over het R.K. Defensierapport” (Jan. afl. '21) door majoor Verberne, en het „Antwoord van de Redactie” naar aanleiding van eenige opmerkingen van den Directeur der N.S.S. (Mrt. afl. '21), nopen mij enkele punten onder de aandacht te brengen.

De majoor Verberne verkondigde, zonder daarvoor argumenten te noemen:

a. dat de N.S.S. kan worden afgeschaft;

b. dat die inrichting althans in de Harskamp behoorde te zetelen.

Ik antwoordde hierop, dat ik o.a. de N.S.S. zou verdedigen, en voor zoover het mogelijk was „opiniën” in plaats van „argumenten” te bestrijden die verdediging was begonnen, waarbij ik punt *b* weerlegde. Ik zou echter willen toegeven, dat het mij nuttig toelijkt — indien mogelijk — alle zomeroefeningen in de Harskamp onder leiding van of in samenwerking met officieren der N.S.S. te doen plaats vinden; de beste combinatie van theorie en praktijk zou dan kunnen worden verkregen.

Wat punt *a* betreft, koesterde ik de illusie dat de majoor Verberne — daartoe in de gelegenheid gesteld — een bewering van dergelijke strekking in een vakblad lanceerend, niet in gebreke zou blijven aan te toonen op welke gronden zijn oordeel berust. Ik verwachtte dan ook in het antwoord van majoor V. op mijn repliek althans eenige argumenten te vernemen, die het „bestaansrecht” der N.S.S. zouden aantasten.

Geen enkel dergelijk argument komt daarin echter voor, slechts een herhaling in anderen vorm van de bewering *a* n.l. dat de N.S.S. niet noodzakelijk is. Ik trek hieruit de conclusie dat de majoor V. niet in staat is die argumenten te leveren en kan daarom ook mijn pen laten rusten.

Wèl heeft de schrijver in zijn antwoord een aanval gedaan op de N.S.S. d.w.z. op enkele, volgens hem door die inrichting verkondigde, principes inzake het mitrailleurvraagstuk. Ik wil constateeren, dat zulks niets te maken heeft met het bestaansrecht der N.S.S.

Indien die inrichting iets fout doet, in de oogen van wie ook, kan een zakelijke, geargumenteerde critiek niet anders dan nuttig zijn, vooral indien een in zeker opzicht bevoegd man van de praktijk aan 't woord is.

Thans heeft majoor Verberne — en ook de Spectator redactie, wat betreft het hieronder genoemde punt 1 — kort samengevat getoond, de overtuiging te hebben verkregen, dat de N.S.S. om-

trent het mitrailleurvraagstuk o. a. de navolgende principes huldigt.

1°. dat niet ieder infanterist den L. M. behoeft te kunnen bedienen, doch bepaalde „lichte mitraillisten” opgeleid dienen te worden.

2°. dat voor elke functie voor den zwaren mitrailleur een aparte specialist noodig is.

Indien die overtuiging — ten opzichte van het onder 1°. genoemde bij twee verschillende personen — heeft post gevat, ligt de vraag voor de hand of die meening niet nog verder is verbreid.

Aangezien ik deze vraagpunten van groot belang acht, wil ik er de aandacht op vestigen, dat ik — hoewel tot het vaste personeel der N.S.S. behoorend — niet zou durven zeggen, dat de N. S. S. die beweerde principes verkondigt.

Ik wil, en mag misschien ook niet, voor de andere officieren van het vaste personeel dier inrichting — die bovendien vrijwel alle mitrailleurcursussen door andere officieren hebben zien leiden — hierover de pen voeren, maar hoop, dat de Dir. der N.S.S. de m. i. verkeerde meening, die ten opzichte van de aan de N.S.S. heerschende denkbeelden aan 't licht kwam, met zijne middelen zal doen verdwijnen.

Hieruit volgt, dat ik in dit opzicht de repliek van den majoor Verberne niet gaarne zou willen bestrijden. In andere opzichten zou ik daartoe geneigd zijn, doch de kans te loopen weer een antwoord te ontvangen, dat hier en daar zinsneden bevat welke voor mij minder aangenaam zijn en die naar mijn gevoelen, toch niet de bedoeling hebben de punten van discussie te bereiken, houdt mij daarvan terug.

Het moge waar zijn, dat ieder vogeltje zingt zooals het gebekt is, men houde het mij ten goede, dat ik een vogel, die nog al eens onnoodig onzuivere tonen uitgalmt, liever niet meer opwek zich te laten hooren.

Het lijkt me dan ook verstandiger op de musicaliteit van de lezers der militaire spectator te blijven vertrouwen.

Den Haag, Maart 1921.

De Normaal Schietschool en het Mitrailleurvraagstuk,

DOOR

J. P. J. VERBERNE,

Majoor der Jagers.

In het Maart-nummer zegt de Dir. N. S. S., dat hij geen handschoen zal oprapen en toch doet hij zulks; echter, bij gemis aan argumenten wordt hij persoonlijk.

Een gedeelte van het leeraarspersoneel der N. S. S. ijverde inzake lichte mitrailleurs voor specialisten.... zoo moeilijk achtten zij

de bediening. Hiertegen zal ik mij blijven verzetten; elk infanterist moet den L. M. kunnen bedienen. Toen ik indertijd ijverde voor invoer van den lichten mitrailleur, riep ik zelfs reeds uit voor den z w a r e n mitrailleur: de kolonel en de tamboer, elk infanterist moet hem kunnen bedienen! Voor den lichten mitrailleur geldt dit a fortiori. Dit acht ik een groot leger-belang.

De Dir. N. S. S. houdt in 1920 met zijn leeraarspersoneel een tiendaagschen cursus over z w a r e mitrailleurs voor hoofd-officieren, subalterne officieren en onderofficieren in Harskamp. Hij en zijn personeel leeren daar, dat specialiseering zelfs zoover moet worden doorgezet, dat één man zijn geheelen dienstdtijd slechts één functie mag leeren . . . . zoo moeilijk acht men de bediening. Ik heb mij tegen dit stelsel reeds jaren lang en ook elken dag van dezen cursus sterk verzet en zal dit blijven doen. Dit acht ik een zeer groot leger-belang.

Waar groote leger-belangen met de onderwerpelijke materie gemoeid zijn, acht ik het gewenscht, dat de Dir. N. S. S. in ons vakblad zijn geheel afwijkend standpunt met argumenten staaft.

Aan den lezer dan ten slotte de beoordeeling.

Bovenstaand stukje werd den Directeur der N. S. S. ter inzage gezonden. In antwoord ontving de Redactie het navolgend schrijven van dien Directeur.

Aan de Redactie van de Militaire Spectator.

Ter voorkoming van misverstand door verkeerde uitlegging, verzoek ik U, mede in verband met Uw Antwoord in het Febr.nummer '21, het volgende op te nemen.

Door ervaring zijn mijn personeel en ik van meening, dat bij iederen L. Mitr. personeel behoort, dat een grondiger bedrevenheid in de geheele behandeling van dat wapen bezit dan aan elk infanterist van ons leger kan worden bijgebracht tezamen met de overige oefenstof in een zoo korten oefentijd.

Een individueel geoeffend man met 4 maanden verkorting van oefentijd vindt in zijne eischen den L. Mitr. niet genoemd 1).

8 L. Mitr. (derhalve niet gedacht aan geweermitr. of autom. gew.) in 1 compagnie van 4 sectiën à 4 groepen acht ik het gewenschte aantal.

Het personeel der L. Mitr. groepen dient in de 1e. plaats geheel vertrouwd te worden gemaakt met zijn L. Mitr., zoodat die nog in al zijn kracht werkt als 1 man van die groep

1) De betrokken L. O. dient ten spoedigste te worden aangevuld. Red.

ter bediening is overgebleven met aanvullend personeel uit een andere groep; eerst daarna opleiding in andere zaken.

Dat aanvullend personeel dient met den L. Mitr. zoover voor hen mogelijk (d. i. in de practijk eenigermate!) geoefend te zijn.

De Zw. Mitr. moet, uit hoofde van zijne technische en tactische vuureischen, door specialisten bediend worden; aan ieder van het personeel dient zijne functie eerst geheel te worden bijgebracht, vóórdat hij in eene andere functie wordt opgeleid, al zou daarmede voor wat no. 1 en no. 2 betreft nagenoeg de geheele oefentijd gemoeid zijn.

Van onze L. en Zw. Mitrs., die goed zijn, kan slechts dan met vertrouwen hoog rendement worden verwacht, indien zij worden bediend door grondig onderlegd personeel, dat die kunde onderhoudt. Geen dun laagje oefenvernis, al of niet doorzichtig voor den beschouwer.

19-4-1921.

Hoogachtend,
POST,
Dir. N. S. S.

Slotwoord van de Redactie.

Aangezien de L. M. het hoofdvuurwapen is van de Infanterie, moet ieder infanterist daarmede kunnen omgaan. Wij dachten, dat nu toch een ieder daarvan wel overtuigd zou zijn. Alle begin is moeilijk en zoo gaat het ook met het benutten van den L. M. in den troep. Het wapen is nog lang niet voldoende ingeleefd. De outillage der L. Ms. en gebrek aan een goed voorschrift vereischen, dat steeds moet worden geïmproviseerd.

Dat men voor de Zwarte Mitr. specialisten moet opleiden, spreekt van zelf.

Ter aankondiging ontvangen.

De organisatie van den autodienst in tijd van oorlog, door Dr. J. W. WURFBAIN, 1e Luitenant van het Landstormkorps motordienst. 's Gravenhage, 1921. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Nieuwe Banen. Een economisch gevormde weermacht voor Europeesch en overzeesch Nederland, door D. MERENS, Res. Kolonel v. d. Gen. Staf. 's Gravenhage, 1921. M. M. COUVÉE.

Gegevens vreemde legers. (Mei 1921.)

AMERIKA. VIII.

1. Organisatie.

Samenstelling (voet van oorlog) van een Veld-Artillerie Brigade behorende tot een divisie.

De Brigade bestaat uit: staf, munitietrein, twee regimenten en geneeskundig personeel.

De Brigadestaf telt o. m.: 12 officieren w. o. 1 voor den inlichtingen-, 1 voor den tactischen- en 1 voor den verbindingdienst, voorts 1 voor de munitie en voor den aan- en afvoer.

De Munitietrein, bestaat uit: staf, een transportcompagnie en een munitiecompagnie. De transportcompagnie telt o. m. 25 munitiewagens (bespanning 4 muilieren) en 25 munitie-lastautos.

Een Regiment (75 m.M. kanon) bestaat uit: staf en twee bataljons. Regimentsstaf: o. m. 2 officieren, w. o. 1 voor den inlichtingen-, 1 voor den tactischen- en 2 voor den verbindingdienst, 1 verkenningsofficier, 1 verbindingsofficier en 1 munitieofficier.

Het Bataljon bestaat uit: staf, 3 batterijen en 1 gevechtstrein. Bataljonsstaf: 8 officieren, waaronder 5 voor de diensten als bij regimentsstaf genoemd.

De Batterij bestaat uit: staf en 3 pelotons. Het 1e en 2e peloton telt elk 2 sectiën, elke sectie bestaande uit 1 vuurmond en 1 caisson (bespanning 6 paarden). Ingedeeld personeel: per peloton 1 luitenant, per sectie: 18 onderofficieren en manschappen. Het 3e peloton is samengesteld uit 1 sectie van 2 caissons en uit een verplegingssectie. Bij dit peloton bevinden zich 2 mitrailleurs en 8 automatische geweren.

De Gevechtstrein bestaat uit: staf, 3 pelotons en 1 verplegingssectie. Het peloton is verdeeld in 3 sectiën van 2 caissons. Bij den gevechtstrein bevinden zich 3 mitrailleurs.

De brigade telt dus 48 vuurmonden; het aantal caissons per vuurmond bedraagt 3 en bovendien in den munitietrein der brigade per vuurmond $\frac{1}{2}$ munitiewagen en $\frac{1}{2}$ munitielastauto.

Al het personeel der artillerie is bewapend met het pistool.

2. Semi automatisch geweer.

Aan het Departement van Oorlog wordt het vraagstuk overwogen of het voor de toekomst noodig is het tegenwoordige Infanteriegeweer te vervangen door een semi-automatisch wapen, waarmede in schouderaanslag wordt geschoten.

In verband hiermede heeft het artillerie-departement in een circulaire aan uitvinders en andere gegadigden de eischen uiteengezet, waaraan een semi-automatisch geweer zou behooren te voldoen. Vergelijkende proeven zullen omstreeks 15 September e. k. aanvangen.

Het doel is om tot een nieuw wapen te geraken, waarin voor zooveel mogelijk de bezwaren, die nog aan de bestaande typen als

Browning en Remington verbonden zijn, worden ondervangen. In het bijzonder wordt het gewicht te groot geacht, als gevolg van de omstandigheden,

- 1e. dat het mechanisme voor de ontgrendeling te omvangrijk is,
- 2e. dat te hooge temperaturen ontwikkeld worden, die weer te zware afkoelingsinrichtingen noodig maken en buitendien gevaar opleveren.

Als eischen worden o. m. genoemd:

zelflaadtype;

kaliber niet grooter dan 0,3" en niet kleiner dan 0,25";

bij voorkeur geschikt voor de bestaande munitie van 0,3" model 1916; eenvoudig en niet te fijn van constructie en gemakkelijk te behandelen.

3. Aantal gemobiliseerden in den wereldoorlog.

Het aantal gemobiliseerden in den termijn 6 April 1917—11 November 1918 bedroeg volgens officieele gegevens 5.019.874 als volgt verdeeld:

Leger 4.354.722 of 86,8 %, Vloot 587.736 of 11,7 % en Marinekorps 77.416 of 1,5 %.

4. Postduivendienst.

Organiek was in de laatste helft van 1918 het aantal postduiven op ruim 11000 vastgesteld. Dit aantal werd nimmer bereikt. Het maximum bedroeg in October—November 1918-10.242.

Bij de offensieven van St. Michiel en van Maas—Argonnen werden onderscheidenlijk 576 en 442 duiven gebruikt, waardoor resp. 90 en 403 belangrijke berichten werden overgebracht.

GROOT-BRITTANNIE. VIII.

1. Organisatie 1).

De samenstelling der divisie is na den oorlog niet gewijzigd. Eventuele veranderingen zullen vermoedelijk beperkt blijven tot een uitbreiding van de Genietroepen en de munitiecolonnen.

Divisie.	Totaal.
Divisiestafkwartier.	
Sein-compagnie.	
3 Infanterie-brigades elk van 4 bataljons en 1 batterij lichte loopgraaf-mortieren .	12 bataljons. 12 l. mortieren.
1 mitrailleur-bataljon van 4 compagnieën elk met 16 zware mitrailleurs . . .	64 zw. mitrailleurs.

1) Naar aanleiding van de in de Februari- en Maart-afleveringen van dit tijdschrift verschenen verhandeling over het Britsche voorschrift voor het gevecht en den dienst te velde, werden aan de Redactie vragen gesteld nopens de organisatie en de bewapening, waarop dat voorschrift gebaseerd is. De verlangde gegevens zijn hier opgenomen.

Divisie.	Totaal.
3 Artillerie-Brigades (=afdeelingen) elk van 3-18-pounder batterijen (6 stukken) en 1-4,5" Hw. batterij (6 stukken). . .	54 veldkanonnen. 18-l. Houwitsers-11,4 c.M.
2 middelsoort loopgraafmortierbatterijen.	8 m. mortieren.
3 compagnieën genie-troepen, 1 pionierbataljon, 4 compagnieën divisietrein, 1 divisie-munitiecolonne, 3 veld-ambulances en 1 veterinaire sectie.	

Hieraan kunnen eventueel worden toegevoegd:

1 motordienst-compagnie, 1 of meer 6" Hw. batterijen, 1 of meer 60 pounder-batterijen ($\pm$ 10 c.M. met een dracht van ruim 13,500 M.) en 1 eskadron Cavalerie.

2. Begrooting.

De oorlogsbegrooting over het dienstjaar 1921—1922 sluit met het buitengewoon hooge eindcijfer van 106.315.000 pond en moet toch als een zuivere vredes-begrooting worden beschouwd, welke in geenen deele voorziet in buitengewone uitgaven, die zouden voortvloeien uit eventueele rustverstoringen in een der vele deelen van het Rijk.

Na aftrek van 28,5 millioen voor het Midden-Oosten (Mesopotamië en Palestina) waar een leger wordt onderhouden van 16.000 man Engelschen en 41.000 man Indische troepen en nog ruim 8 millioen voor niet afgedane oorlogsuitgaven blijft een bedrag over van ruim 69 millioen pond voor normale legeruitgaven.

Dit voorziet in een sterkte van het staande leger van 341.000 man bestaande uit:

I. Britsche troepen (staand leger) in het moederland 140.523, in de koloniën 12.290, elders 48.314, totaal 201.127.

II. Koloniale en Indische troepen in de Koloniën 5.620, elders 78.580, totaal 84.200.

III. Tijdelijk nog in de sterkte gerekende zieken en gewonden uit den oorlog 55.673, of totaal generaal 341.000.

Deze sterkte zal geleidelijk dalen tot 235.000 terwijl het staande leger op 1 April '22 tot 170.000 man zal zijn teruggebracht.

Bezuiniging zal worden verkregen door opheffing van een 4-tal cavalerie-regimenten, door vermindering in de verhouding van het aantal officieren werkzaam bij verschillende departementen en staven.

Daarentegen is 0,5 millioen pond uitgetrokken voor aanschaffing van tanks van verbeterd type, zeer lichte voor samenwerking met infanterie en snelle, tevens zeer krachtige, om in de plaats te treden van cavalerie. (Thans zijn er 12 tank-compagnieën elk met 12 wagens, terwijl nog 2 compagnieën in oprichting zijn).

Een betrekkelijk groot bedrag is uitgetrokken voor den aanbouw van woningen voor gehuwden.

In het algemeen wordt beoogd een staand leger (het z. g. expeditie-leger) te vormen van 6 divisïën en de territoriale troepen, als leger in tweede linie, een organisatie, indeeling en administratie te geven, gelijk aan die van het staande leger en de sterkte daarvan op te voeren tot 14 divisïën, 1 cavalerie-divisie zoomede de noodige legeren korpstroepen; van de daarvoor noodige 236.000 beschikt men nog slechts over $\pm$ 100.000 man.

FRANKRIJK. IX.

1. Verplichte lichamelijke opvoeding en militair vooronderricht.

Een nieuwe wet is tot stand gekomen met het doel:

1e. Door verplichte lichamelijke opvoeding der jeugd van beider geslacht het fysiek der bevolking te verbeteren.

2e. Door verplicht militair vooronderricht gaandeweg te komen tot inkrimping van den eersten oefentijd in de weermacht.

De lichamelijke opvoeding wordt door de onderwijzers op de scholen gegeven. Reeds volgden 18.000 onderwijzers een cursus aan de Militaire School te Joinville. Een artikel van het ontwerp, dat beoogde tijdelijk, speciaal op de jongensscholen, ook militaire leerkrachten bij dit onderricht te gebruiken, werd verworpen. Wel blijft het toezicht onder den Minister van Oorlog ressorteeren.

De verplichting tot deelneming aan de lichamelijke opvoeding vangt voor de jongens aan na voltooiden 6 jarigen leeftijd en duurt tot hunne inlijving; voor de meisjes tijdens het primaire en secondaire onderwijs naar bijzondere voorschriften.

Voor elk deelnemer wordt een boekje aangelegd. Lichamelijke geoefendheid zal onder de eischen van verschillende examens, o. a. in die van het onderwijs worden opgenomen. Ook van candidaten voor openbare betrekkingen zal een brevet worden geëischt.

Het verplichte militaire vooronderricht vangt aan met voltooiden 16-jarigen leeftijd en omvat:

a. de vorming van goede soldaten, *b.* die van onderofficieren en *c.* die van officieren.

Vaststelling der programma's wordt aan de militaire autoriteit overgelaten.

Volgens de wet van 8 April 1905 bestaat reeds het C. P. S. M. (Certificat de préparation au service militaire) dat den houder (van minstens 18 jaar) recht geeft op een bijzonder twee-jarig dienstverband met voorrechten ten opzichte van tijdstip van inlijving, wapen en korps.

2. Begrooting.

De oorlogsbegrooting, die aanvankelijk niet minder dan 5,9 milliard francs bedroeg, is door Senaat en Kamer tenslotte tot 4,1 milliard

teruggebracht (vorig jaar $\pm$ 4,3 milliard). Bovendien zal telkens met voorloopige twaalfden in de onderhoudskosten van het leger in Cilicië worden voorzien, welke op ruim 0,5 milliard zijn geraamd.

Deze begrooting is er eene van liquidatie en van hervorming tevens. Als zoodanig beoogt zij bezuiniging en reorganisatie nl. verkorting van den diensttijd; wijziging in recruteering, organisatie en encadreering; verhooging van het aantal vrijwilligers en van hen, die vrijwillig nadienen; contingentsverhooging van het Koloniale leger; vervanging van verschillende militaire geëmployeerden door burgerwerkkrachten; lichamelijke opvoeding en militair vooronderricht.

De diensttijd is teruggebracht op twee jaar voor de jaarklassen 1920 en 1921, op 18 maanden voor de jaarklassen 1922—1925. Daarna zal de mogelijkheid van verdere verkorting nader overwogen worden.

De toelaatbaarheid der ingevoerde verkorting van den diensttijd was door den Conseil supérieur de la guerre afhankelijk gesteld van de voorwaarden:

- 1°. dat het leger minstens 80.000 beroepsmilitairen telt;
- 2°. dat het koloniale leger tot 300.000 man wordt opgevoerd;
- 3°. dat de militaire geëmployeerden door burgerwerkkrachten worden vervangen.

Door verhooging der premiën is verkregen, dat het aantal vrijwilligers en dat van hen; die vrijwillig nadienen in 1923 80 à 100.000 zal bedragen (thans 50.000).

De contingents van het Koloniale leger uit Noord-Afrika, Midden-Afrika en Indo-China, welke thans onderscheidenlijk 100.000, 80.000 en 20.000 bedragen, zullen op een totaal van 300.000 worden gebracht.

Bezuiniging werd verkregen door opheffing van infanterie- en cavalerie-regimenten (vergelijk de gegevens No. 6 van Mei 1920). Met ingang van 1 April jl. zijn wederom 110 bataljons opgeheven, 39 regimenten zullen nl. in vredetijd slechts uit 1 bataljon bestaan en 32 regimenten uit 2 bataljons.

Het aantal officieren wordt teruggebracht tot dat van voor den oorlog; het aantal onderofficieren van 73.000 op 60.000. De nog aanwezige 8500 tijdelijke officieren zullen grootendeels ontslagen worden.

De sterkte-verhouding der wapens is tijdens den oorlog aanmerkelijk gewijzigd. Van de jaarklasse 1921 zijn ingelijfd bij de infanterie 50%, bij de artillerie 26%, bij de cavalerie 6%. Voor den oorlog bedroegen deze cijfers onderscheidenlijk 70%, 8% en 10%.

Wat de troepenmacht betreft, die onder de wapenen moet worden gehouden, schijnt het beginsel voor te zitten, dat Frankrijk moet hebben:

- 1°. een wacht aan den Rijn op oorlogsvoet;
- 2°. betrekkelijk dicht daarachter een tweede échelon, dat snel op voet van oorlog kan worden gebracht, uitnemend gewapend is en

sterk genoeg om het bezit van den Rijn onder alle omstandigheden te verzekeren;

3°. in het hart des lands de noodige mobilisatiekernen;

4°. een voorbereiding tot de mobilisatie der economische hulpkrachten.

Thans bevinden zich van de Fransche strijdkrachten ongeveer 50°/_o in het land zelf, 25°/_o in Noord-Afrika, 15°/_o in de bezette gebieden en plebisciet-streken, 12°/_o in het Oosten.

In verband met de vervanging der militaire geëmployeerden door burgerwerkkrachten wordt aan de Officieren die dientengevolge de beschikking over een oppasser moeten missen, een vergoeding van Frs 40,— per maand toegekend.

Inhoud van Tijdschriften (N. O. I).

Indisch Militair Tijdschrift. F e b r u a r i nummer.

Deze aflevering opent met een kort artikel van D. B. over de moderne gevechtsopleiding, waarin S. aanbeveelt, ervaren Duitsche en Oostenrijksche, Fransche of Engelsche instructeurs te laten uitkomen ten einde ons leger in de moderne wijze van oorlogvoeren verder op te leiden.

Zou het niet meer aanbeveling verdienen, o n z e officieren in de buitenlandsche legers te detacheeren?

H. G. bespreekt verder de gewijzigde denkbeelden omtrent den Infanterie-aanval en knoopt daaraan beschouwingen vast over de voor ons meest wenschelijke indeeling der compagnie. Dat het tijd wordt, ook o n z e reglementen te moderniseeren, zijn wij geheel met den S. eens mits... wij ook de hulpmiddelen zullen krijgen, noodig, om de moderne vechtwijze te k u n n e n toepassen. Dan een vrij uitvoerig artikel over den Dienstplicht voor Europeanen, hetwelk voor den ingewijde heel weinig nieuws brengt.

Tabula Rasa is het opschrift van de volgende bijdrage, geschreven door „M e r a k,” in hetwelk wordt behandeld de keuze van een centraal reduit in Midden Java, met geheele loslating van Bandoeng.

Het is ons niet mogelijk dit artikel in een paar woorden aan een bespreking te onderwerpen; noodig misschien ook niet, vermits wij er van overtuigd zijn, dat de plannen praktisch onuitvoerbaar zouden zijn, onder meer alleen al daarom, omdat de geheele regeeringszetel dan naar Midden Java zou moeten worden overgebracht.

Kapitein G r a a f f geeft het eerste deel van een groot artikel, getiteld: „Berichtenwisseling te velde”. Majoor L a g e r w e r f f besluit zijn beschouwingen over den Marne-slag met de conclusie, dat de Deutsche armee uit vrijen wil en nagenoeg ongehinderd tot den terugtocht is overgegaan en zichzelf daardoor als geslagen heeft beschouwd.

Tot slot een artikel van kapitein M a r c u s over de militie in Indo China en W. Afrika.

W.

M a a r t nummer.

Eerst een „In Memoriam” Kolonel de Wit en Luit. S. de Ruyter. Daarna bespreekt kapitein G e l d o r p in enkele woorden het artikel Tabula Rasa uit de Februari afl. Noemden wij de plannen van „M e r a k” praktisch onuitvoerbaar op dit oogenblik, ook de heer G. kent aan die plannen slechts „academische waarde” toe; een andere omschrijving dus voor hetzelfde oordeel 1). Verder vervolgt kapt. G r a a f f zijn beschouwingen over de berichtenwisseling te velde en behandelt in dit onderdeel de door Duitschland, Enge-

1) Onze bespreking van de Febr.-afl. was reeds gereed, toen ons de Maart-afl. bereikte. W.

land en Amerika gebezigde hulpmiddelen, geeft daarbij eenige algemeene beschouwingen over telefoonleidingen.

D. B. bespreekt de reorganisatie van de Infanterie op de buitenbezittingen, aan de hand van de gedachten daaromtrent van kolonel Gerth van Wijk (zie Sept. en Febr. afl.ⁿ t. vi).

Kapitein van Dorsser geeft eenige mededeelingen en beschouwingen over de wijze van gebruik en de waarde van toestellen voor accoustischen en seismografische plaatsbepaling bij de artillerie, zooals deze door de geallieerde en centrale strijdmachten in den oorlog werden toegepast.

Dan een artikel van kapitein van Renesse over de wijze, waarop de Turksche legers in Gallipoli en Palestina werden verpleegd, eenige beschouwingen van R. over de jonge artilleriepaarden bij den troep, vervolg en slot van het artikel over Militie in Fransche koloniën, door kapitein Marcus en het overzicht van binnen- en buitenlandsche periodieken.

W.

Orgaan N. I. O. V. Februari nummer.

Opent met een In Memoriam P. C. Kim mijzer, Mil. Apotheker 2e klasse. H. B. (indien deze initialen Hoofdbestuur beteekenen, waarom dan niet voluit aldus onderteekend?) bespreekt de gestadig minder wordende uitingen van kameraadschap en beveelt maatregelen ter verbetering dringend aan de afdeelingen aan.

Gep. overste, dokter Roelfsema bepleit het meer populair maken van den mil. geneeskundigen dienst, o.m. bij wapenfeesten, legerdagen e. d. en betere oefening en voorbereiding door bestudeering van krijgsgeschiedenis en militaire werken, aan welke studie door den off. v. Gezondh. niet voldoende tijd wordt besteed.

De heer H. Beekman uit enkele jammerklachten over den achteruitgang van het leger in vele opzichten, vooral wat het gehalte van personeel betreft.

Dr. van der Kloes vestigt nogmaals de aandacht op de treurige toestanden bij den mil. pharmaceutischen dienst.

Verder een vertaling van een artikel uit de „Journal of R. M. S. Inst.” over Walcheren en Gallipoli. Al te veel overeenkomst vermogen wij in beide krijgsverrichtingen niet te ontdekken.

Onder de verdere bijdragen vermelden wij een artikel van kapt. Treffers over de behandeling der Oorlogsbegrooting, uit welk artikel blijkbaar een deel is weggelaten of weggefallen; en een kort opstel over recrutaopleiding, waarin wordt voorgesteld, een deel der soldij eerst uit te betalen wanneer de recruit behoorlijk is afgericht. Een en ander om de menschen tot meer inspanning aan te sporen. Een vrijwel onuitvoerbaar middel, vreezen wij.

Verder: afdeelingsnieuws, officieele mededeelingen en verslagen.

W.